

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Monika Valuchová

**VYUŽITÍ PROSTŘEDKŮ ESTETICKÉ
VÝCHOVY V RÁMCI VZDĚLÁVACÍ OBLASTI
DÍTĚ A SPOLEČNOST**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 10. dubna 2019

(Podpis).....

Poděkování

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu práce Mgr. Jaromíru Synkovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Estetická výchova.....	6
2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	8
2.1 Záměr předškolního vzdělávání	8
2.2 Rámcové cíle předškolního vzdělávání	8
2.3 Klíčové kompetence s vazbou na estetickou výchovu.....	8
2.4 Vzdělávací oblasti s vazbou na estetickou výchovu	9
3 Vybrané estetické výchovy	12
3.1 Dramatická výchova	12
3.2 Hudební výchova	14
3.3 Hudebně pohybová výchova.....	17
3.4 Výtvarná výchova	19
3.5 Literární výchova.....	22
4 Náměty na prožitkové učení s využitím prostředků estetické výchovy v rámci vzdělávací oblasti Dítě a společnost.....	24
4.1 ZLODĚJ V ŘEZNICTVÍ.....	24
4.2 O NEPOSEDNÉ MANČÍ.....	38
Závěr.....	46
Zdroje	47
Seznam příloh.....	51
Přílohy	
Anotace	

Úvod

Motto: „*Učí-li se dítě pořádat svou zkušenost pomocí estetického citění, pak je jasné, že výchova by měla posilovat a rozvíjet takové estetické city.*“

Herbert Read

Od dětství mám vřelý vztah k umění, zvláště divadelnímu. Kladně mě ovlivnil Literárně-dramatický obor na základní umělecké škole, kde jsem se učila vnímat na první pohled nepatrné detaily, které následně tvoří dokonalou mozaiku života. Sedm let jsem byla členkou loutkoherecké společnosti a ochotnického divadla a od roku 2013 jsem členkou valašskomeziříčského improvizčního týmu Valouny České improvizční ligy. Tyto zkušenosti bych chtěla zúročit v bakalářské práci a následně v profesi, na kterou se připravuji.

Právě v divadle se mísí všechny prostředky estetické výchovy: hudební, výtvarné, dramatické, literární, pohybové. Estetickovýchovné prostředky se navzájem doplňují a tvoří celek, který je nazýván obecně estetickou výchovou.

Jedním z hlavních cílů mé práce bylo vytvořit inspirační estetickovýchovný materiál pro pedagogy v mateřské škole, který vychází z oblasti Dítě a společnost a rozvíjí téma povolání, uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Vzhledem k rozsahu bakalářské práce uvádím pouze dva soubory estetickovýchovných aktivit. V prvním souboru je zpracováno povolání řezník, druhý soubor obsahuje náměty k povolání hospodář. Soubory aktivit vycházejí z autorských pohádek: Zloděj v řeznictví a O neposedné Mančí, které jsou doplněny metodickými pokyny pro pedagogy. Inspirační materiál obsahuje podrobný popis všech aktivit. U obou souborů jsou uvedeny cíle, očekávané výstupy a konkretizované výstupy dle norem Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. První soubor obsahuje navíc i plán rozvržení činností v průběhu dne.

Dalším cílem bakalářské práce je definovat estetickou výchovu v nejširším pojetí a následně nastínit vazby estetické výchovy s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Dílčím cílem je stručně popsat estetickovýchovné předměty, a to dramatickou výchovu, hudební výchovu, hudebně pohybovou výchovu, výtvarnou výchovu a výchovu literární s vazbou na předškolní vzdělávání.

1 Estetická výchova

Průcha uvádí definici estetické výchovy (estetického vzdělávání) následovně: „[Estetická výchova je] *Kultivace vztahu ke kráse a umění, rozvíjení estetického citění a schopností vnímat a oceňovat estetické hodnoty v přírodě, lidských výtvorech i v každodenním životě. Realizuje se ve škole prostřednictvím estetickovýchovných předmětů, v mimovyučovacíh a zájmových činnostech a akcemi školy (výchovné koncerty, exkurze, návštěvy divadelních představení, výstav, muzeí a galerií, besedy se spisovateli a umělci).*“¹ Estetickovýchovné předměty Průcha definuje: „*V kurikulech všeobecného vzdělávání jsou to předměty: hudební; výtvarná; literární výchova (jako součást předmětu český jazyk – v základní škole, resp. český jazyk a literatura – v gymnáziu aj.).*“² V aktualizovaném vydání Pedagogického slovníku uvádí, že estetickovýchovné předměty jsou ty, které „[...] *rozvíjejí estetickou vnímavost, seznamují žáky se základními postupy a technikami umělecké tvorby a podporují jejich kreativitu.*“³

Uždil estetickou výchovu dále rozvádí a poukazuje na to, že estetická výchova má poskytovat podněty k dalšímu tvoření u dětí: „*Estetickou výchovou v nejširším slova smyslu rozumíme takové působení na citovou, volní, rozumovou a mravní stránku dětského duševna, jehož cílem je trvalé ovlivnění vztahů k umělecké tvorbě historické i současné a k estetickým podnětům, které přináší společenský život a jimiž na citlivého vnímatele působí přírodní krása; estetickou výchovou se má rozvinout i vlastní estetická činnost dětí, především jejich projev výtvarný, hudební, slovesný, má se jí však také zvýšit ladnost tělesných akcí a uměřenost společenského chování.*“⁴

Jůva na estetickou výchovu pohlíží obdobně: „*I když má estetická výchova své východisko v uměleckém a estetickém poznání, moderní pedagogika se na ně zdaleka neomezuje. Od poznání, pochopení a citového prožití uměleckých děl a krásy vede žáky především k vlastnímu uměleckému tvoření a k činnostem ve shodě s estetickými kritérii, v nichž vidí vyústění výchovné práce.*“⁵

¹ PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 6. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 70.

² PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 59.

³ PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 6. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 70.

⁴ UŽDIL, Jaromír. *Estetická výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 11.

⁵ JŮVA, Vladimír. „*Obecné a specifické cíle v estetické výchově*“. In HOLEŠOVSKÝ, František (ed.) *Cíle estetické výchovy: K problematice cílů výchovy vůbec a estetické výchovy zvláště*. Brno: Masarykova univerzita, 1971, s. 105.

U vedených definic si můžeme vyvodit, že estetickou výchovu nelze chápat jako pouhé krásnořečnictví,⁶ estetická výchova má člověka podněcovat k vnímání krásy a dále také k samotnému tvoření krásy.

Mistrík uvádí definici estetické výchovy pro děti předškolního věku následovně: „*Estetická výchova je zámerným pedagogickým působením, kterým sa ovplyvňujú estetické hodnotové orientácie, estetické normy (a teda estetický vkus), rozvíja sa poučené estetické vnímanie, podnecujú sa uvedomelé estetické aktivity a v konečnom dôsledku sa ovplyvňujú aj estetické postoje.*“⁷

Mistrík dále uvádí dvě formy, kterými se estetická výchova v preprimárním vzdělávání realizuje, a to receptivní a aktivní. Receptivní forma je zaměřená na přijímání uměleckých hodnot dětmi, oproti tomu aktivní forma estetické výchovy je orientována na rozvoj aktivní manipulace nejen s uměleckým materiálem.⁸

Bečvářová uvádí, že estetická výchova v pedagogické praxi: „[...] vede dítě k vnímání krásy v umění i v okolním prostředí. Kultivuje estetické vnímání a citění prostřednictvím reflexe uměleckých děl nebo přes vlastní tvorbu, v níž dítě poznává různé postupy a techniky.“⁹

Obsah estetické výchovy je velmi široký. Osobnost pedagoga rozhoduje, jakými didaktickými metodami a postupy estetickou výchovu dětem zprostředkuje. Pedagog by měl být nejen otevřený, tvořivý a nápaditý, ale také profesionální po stránce didaktické a pedagogické. Dále by měl citlivě přistupovat k dítěti a rozvíjet jeho potenciál.¹⁰ Identita dítěte pochází ze vztahu a dialogu, pedagog by měl vytvářet podnětné prostředí, které koresponduje s přirozeností dětí a podporuje jejich individualitu.¹¹ Estetická výchova poskytuje dětem prostor pro jejich samostatné vyjádření, a to v oborech: hudebním, výtvarném, literárním a dramatickém.¹²

⁶ HOSTINSKÝ, Otakar. *Umění a příroda v estetické výchově. O umění*. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 537.

⁷ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 436.

⁸ Tamtéž, s. 444.

⁹ BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*. Praha: Portál, 2015, s. 9.

¹⁰ PŘIVŘEL, Jiří. Obsah estetické výchovy. In: *Estetickavychova.cz* [online]. 5. 2. 2014 [cit. 18-1-2018]. Dostupné z: <http://www.estetickavychova.cz/2014/02/05/obsah-esteticke-vychovy/>

¹¹ GREENE, Maxine. *Releasing the imagination: Essays on education, the arts, and social change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass: 1995, s. 41.

¹² PŘIVŘEL, Jiří. Obsah estetické výchovy. In: *Estetickavychova.cz* [online]. 5. 2. 2014 [cit. 18-1-2018]. Dostupné z: <http://www.estetickavychova.cz/2014/02/05/obsah-esteticke-vychovy/>

2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

2.1 Záměr předškolního vzdělávání

*„Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální [...].“*¹³ Dítě má být vedeno k tomu, aby se stalo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, které je kompetentní aktivně a s osobním nasazením zvládat nároky každodenního života v současnosti i ty, které ho čekají.¹⁴ Tento záměr pedagog může realizovat různými cestami a estetická výchova je jednou z nich.

2.2 Rámcové cíle předškolního vzdělávání

Rámcové cíle předškolního vzdělávání jsou definovány následovně:

„1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání

2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

*3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.“*¹⁵

2.3 Klíčové kompetence s vazbou na estetickou výchovu

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je uvedeno pět oblastí klíčových kompetencí, které představují cílové stavy, k jejichž naplňování by mělo vzdělávání směřovat. Klíčové kompetence mnohdy korespondují s estetickou výchovou a jejím záměrem.¹⁶ Zde uvádíme vybrané klíčové kompetence s vazbou na estetickou výchovu.

2.3.1 Kompetence k učení

Dítě ukončující předškolní vzdělání by mělo mít elementární poznatky o světě lidí i kultury. Dítě se dokáže radovat z toho, co samo dokázalo a zvládlo.¹⁷

Díky estetické výchově můžeme elementární poznatky o světě lidí a kultury dětem předat hravou a netradiční formou.

¹³ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2018, s. 10. [cit. 2018-12-14]. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž, s. 11.

2.3.2 Kompetence k řešení problémů

Dítě, které ukončuje předškolní vzdělání, by mělo umět řešit problémy na základě zkušenosti, spontánně vymýšlet nová řešení problémů a situací, mít vlastní originální nápady.¹⁸ Estetická výchova vede k tvořivému myšlení a otevřenému vnímání okolního světa.

2.3.3 Komunikativní kompetence

Dítě ukončující předškolní vzdělávání by mělo být schopné se vyjádřit a sdělovat své nálady, prožitky a pocity různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými).¹⁹

Estetická výchova se realizuje právě těmito prostředky.

2.3.4 Sociální a personální kompetence

Dítě, které ukončuje předškolní vzdělávání, samostatně rozhoduje o svých činnostech, má svůj názor a dokáže ho vyjádřit.²⁰

Svůj názor dítě může vyjadřovat i prostředky estetické výchovy.

2.3.5 Činnostní a občanské kompetence

Dítě ukončující předškolní vzdělání se zajímá o druhé, o dění kolem něho a je otevřené.²¹ Estetická výchova vede k otevřenosti a smyslu pro jedinečnost.

2.4 Vzdělávací oblasti s vazbou na estetickou výchovu

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je vzdělávací obsah rozčleněn do následujících vzdělávacích oblastí:

1. *„Dítě a jeho tělo (biologická)*
2. *Dítě a psychika (psychologická)*
3. *Dítě a ten druhý (interpersonální)*
4. *Dítě a společnost (sociálně-kulturní)*
5. *Dítě a svět (environmentální).*²²

¹⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2018, s. 11. [cit. 2018-12-14]. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

¹⁹ Tamtéž, s. 12.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, s. 13.

²² Tamtéž, s. 14.

Složky a prostředky estetické výchovy a cíle esteticko-výchovné kultivace (výtvarné, hudební, hudebně pohybové, dramatické, literární) se v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání zmiňují v každé z těchto vzdělávací oblastí. Zde uvádíme jejich výčet.

2.4.1 Dítě a jeho tělo

- „[...] *uvědomění si vlastního těla*
- *rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí*
- *rozvoj a užívání všech smyslů.*“²³

2.4.2 Dítě a jeho psychika

2.4.2.1 Jazyk a řeč

- „[...] *rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vyjádření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)*
- *rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu*
- *osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické.*“²⁴

2.4.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- „[...] *rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie*
- *rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření.*“²⁵

2.4.2.3 Sebepojetí, city a vůle

- „[...] *rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání.*“²⁶

²³ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018, s. 15. [cit. 2018-12-14]. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

²⁴ Tamtéž, s. 17.

²⁵ Tamtéž, s. 19.

²⁶ Tamtéž, s. 21.

2.4.3 Dítě a ten druhý

- „[...] vytváření *prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)*
- *rozvoj interaktivních komunikativních dovedností verbálních i neverbálních.*“²⁷

2.4.4 Dítě a společnost

- „[...] *seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije*
- *vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat*
- *rozvoj společenského i estetického vkusu.*“²⁸

2.4.5 Dítě a svět

- „[...] *vytváření elementárního povědomí o širším přírodním a kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách.*“²⁹

²⁷Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018, s. 23. [cit. 2018-12-14]. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

²⁸ Tamtéž, s. 25.

²⁹ Tamtéž, s. 27.

3 Vybrané estetické výchovy³⁰

3.1 Dramatická výchova

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání se termín dramatická výchova nenalezneme, ovšem obsah dramatické výchovy se zde objevuje.

3.1.1 Definice dramatické výchovy

Z důvodu terminologického ukotvení dramatické výchovy uvádím definice odborníků zabývajících se touto problematikou. Valenta definuje dramatickou výchovu následovně: „*Výchovná dramatika (též dramatická výchova, tvořivá dramatika, výchovné drama apod.) je systém sociálně uměleckého učení zacílený jednak k rozvoji osobnosti a prosociálního chování a jednak k uměleckému rozvoji. Existuje jako specifická výchovná koncepce opírající se o využití prvků a prostředků dramatu a divadla. Proces práce může přerůst do podoby divadelního produktu (představení), ale stěžejní je právě proces sám.*“³¹

Obdobně na dramatickou výchovu pohlíží Machková: „*Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahující aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt – představení.*“³²

Berčíková dramatickou výchovu chápe jako specifickou pedagogickou oblast, která využívá principů dramatu a divadla.³³

Way, jeden z hlavních zakladatelů dramatické výchovy, definuje dramatickou výchovu na srozumitelném příkladu: „*Dítěti můžeme sdělit dvěma způsoby, co je to slepý člověk. Můžeme mu říci, že slepý člověk je ten, který nevidí. Nebo mu řekneme: [„Zavři oči a pokus se najít cestu ven z místnosti.“]. A ten druhý způsob je dramatická výchova.*“³⁴

³⁰ Obory estetické výchovy nejsou jasně vymezeny. Někteří autoři kromě dramatické, hudební, hudebně pohybové, výtvarné a literární uvádí i výchovu taneční.

³¹ VALENTA, Josef. *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky*. Praha: ISV, 1994, s. 28.

³² MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2. upr. vyd. Praha: NIPOS, 2007, s. 32.

³³ BERČÍKOVÁ, Alena. *Učitelovo pojetí tvořivé dramatiky v podmínkách současné mateřské školy*. Disertační práce (Ph.D.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2016, s. 42.

³⁴ WAY, Brian. *Rozvoj osobnosti dramatickou improvizací*. (Development Trought Drama, 1967) Přel. MACHKOVÁ, Eva, Praha: ISV, 1996, s. 12.

3.1.2 Význam dramatické výchovy

Dramatická výchova podporuje všestranný rozvoj jedince, zejména v oblasti osobnostní a sociální na základě vlastního prožitku a osobní zkušenosti s různými situacemi za odborného vedení. Dramatická výchova rozvíjí u dětí tvořivost, komunikaci, spolupráci, empatii a napomáhá k budování sociálních vztahů.³⁵ Švejdrová a Svobodová k tomuto výčtu přidávají rozvoj intelektuálních složek, intuice, tolerance a autentičnosti osobnosti.³⁶

3.1.3 Cíl dramatické výchovy

Hlavním cílem dramatické výchovy je osobnostní a sociální rozvoj dítěte, který je realizován prostřednictvím metod a forem zakotvených v dramatické práci.³⁷

3.1.4 Metody dramatické výchovy

Josef Valenta dělí metody dramatické výchovy do těchto skupin:

1. Metoda (ú)plné hry
2. Metody pantomimicko-pohybové
3. Metody verbálně zvukové
4. Metody graficko-písemné
5. Metody materiálově-věcné³⁸

V předškolním vzdělávání můžeme využít všechny uvedené metody dramatické výchovy, graficko-písemné metody je možno přizpůsobit předškolnímu věku tím, že místo písma budeme užívat symbolů, které jsou dětem známé.

3.1.5 Dramatické výchova v předškolním vzdělávání

Současné předškolní vzdělávání nabízí dostatečný prostor pro variabilitu v obsahu, metodách, prostředcích i formách činností, a jelikož pro dítě je charakteristickou a nejpřirozenější činností hra, je právě zde ideální prostor pro vyžívání prostředků a metod dramatické výchovy.³⁹

³⁵BERČÍKOVÁ, Alena. *Učitelovo pojetí tvořivé dramatiky v podmínkách současné mateřské školy*. Disertační práce (Ph.D.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2016, s. 42.

³⁶SVOBODOVÁ, Eva. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011, s. 9.

³⁷KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008, s. 154.

³⁸VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 3., upr. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 352.

³⁹SVOBODOVÁ, Eva. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011, s. 9-10.

Novotná uvádí, že dramatická výchova má ve výchovně-vzdělávacím procesu důležité postavení, protože klade důraz na rozvoj dětí v oblasti osobnostní a sociální. Dále uvádí, že metody a techniky dramatické výchovy jsou v předškolním vzdělávání téměř nenahraditelné.⁴⁰

3.2 Hudební výchova

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání se pojem hudební výchova nevyskytuje, ale obsah hudební výchovy je zde uveden.

3.2.1 Definice hudební výchovy

Drábek uvádí: „*Hudební výchova vede žáka k porozumění hudbě, k jejímu aktivnímu vnímání a využívání jako svébytného prostředku komunikace. Děje se tak prostřednictvím hudebních činností, které rozvíjejí ve svém komplexu celkovou osobnost žáka, především pak jeho hudebnost, tj. schopnosti, které se následně projevují individuálními dovednostmi sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, tvořivými a poslechovými.*“⁴¹

3.2.2 Význam hudební výchovy

Hudební výchova má důležitou úlohu v rozvoji empatie a citu dětí, podporuje kreativitu a rozvíjí empatické citění u dětí.⁴² V neposlední řadě rozvíjí vnímání, pozornost, paměť, myšlenkové operace a podporuje fantazii, řečový a citový rozvoj u dětí předškolního věku.⁴³ Hudební činnosti navozují pozitivní atmosféru, uvolňují psychickou tenzi, mohou pomoci k relaxaci a zklidnění nebo naopak k motivaci či aktivizaci dětí.⁴⁴

3.2.3 Cíl hudební výchovy

Hudební výchova si klade za cíl rozvoj osobnosti vlivem hudebního umění a utváření pozitivního vztahu k hudbě. Cílem hudební výchovy v předškolním vzdělávání je vytvořit příjemné hudebně podnětné prostředí, kdy děti pocítí radost z hudby a vytvoří si základ pro další hudební vzdělávání.⁴⁵

⁴⁰ NOVOTNÁ, Dana. *Tvořivá dramatika v MŠ*. Ústí nad Labem: PF UJEP, 2010, s. 7.

⁴¹ DRÁBEK, Václav. *Hudební výchova v rámci nové školské reformy*. *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2006, 2(14), s. 24.

⁴² LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 16.

⁴³ PETRŮ-KICKOVÁ, Pavla. *Poznáváme, hýbeme se a tvoříme*. Praha: Portál, 2017, s. 93.

⁴⁴ KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti u dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 40.

⁴⁵ Board of Education IN PITTS, Stephanie e. What is music education for? Understanding and fostering routes into lifelong musical engagement. *Music Education Research* [online]. 2017, 19(2), s. 161 [cit. 2019-03-10].

Dále si hudební výchova klade za cíl vést děti k porozumění významné dimenze hudebního umění.⁴⁶

3.2.4 Hudební výchova v předškolním vzdělávání

Hudební výchova má nezastupitelné místo v předškolním vzdělávání. Hudba a adekvátně zvolené a profesionálně vedené hudební aktivity pozitivně ovlivňují vývoj dítěte a jsou nezbytné k harmonickému rozvoji osobnosti.⁴⁷ Hudba má také terapeutickou sílu, stimuluje dítě a přispívá k rozvoji inteligence.⁴⁸

3.2.5 Hudební činnosti

Hudební výchova v předškolním vzdělávání se realizuje prostřednictvím hudebních činností. K základním hudebním činnostem v předškolním vzdělávání řadíme:

- pěvecké činnosti
- pohybové činnosti
- poslechové činnosti
- instrumentální činnosti.⁴⁹

3.2.5.1 Pěvecké činnosti

Zpěv patří k nejčastějším hudebním aktivitám rozvíjeným v hudební výchově.⁵⁰ Lišková uvádí, že pěvecké činnosti vedou k zdravému životnímu stylu a dále, že zpěv je prevencí psychopatologických jevů. Pěvecké aktivity mohou být pojímány i jako zájmová aktivita, která vede k efektivnímu využívání volného času. U pěveckých činností je nutno dbát na správné dýchání a držení těla a hygienické užívání hlasivkového ustrojí. V této oblasti je velmi důležitá hlasová hygiena a prevence hlasových poruch⁵¹ a to nejen u dětí, ale i u pedagoga, jak uvádí Zezula: „*Hlasový projev učitelky by měl být přirozený, ne příliš hlučný. Měl by být příkladem dodržování základních a především správných hlasových návyků. To není vždy tak jednoduché, protože učitelka v MŠ často střídá mluvní hlas se zpěvem. O to více by se měla učitelka*

⁴⁶ ALGAN, Gülçin, ÖZKUT, Berna, KAYA, Saibe Özlem. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Çocukların Annelerinin Müzik Eğitime Bakış Açısı. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal* [online]. 2012, 27, s. 21 [cit. 2019-03-10].

⁴⁷ KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti u dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 40.

⁴⁸ OARCEA, Ioan. Means and aims in the approach of non-verbal communication in music. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Series VIII: Performing Arts* [online]. 2013, 6(1), s. 35 [cit. 2019-03-10].

⁴⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 3.

⁵⁰ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole II. Práce s písní*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1997, s. 3.

⁵¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 9.

soustředit před zpěvem na klidný, hluboký nádech, měkké nasazení a jemné, plynulé tvoření tónu.“⁵²

Z psychologického hlediska mají pěvecké aktivity kladný dopad na dítě, a to z hlediska vytváření pohodové atmosféry ve třídě a pocitu soudržnosti sociální skupiny. Vokální činnosti dále vedou k pozitivnímu přístupu k životu, osobnímu klidu a pohodě.⁵³

3.2.5.2 Pohybové činnosti

Pohybové činnosti podporují správný fyziologický vývoj u dětí, uvědomění si vlastního těla a udržují dobrý zdravotní stav. Prostřednictvím hudebně pohybových činností dochází k rozvoji jemné i hrubé motoriky a k uvolnění psychického napětí. Pro hudební výchovu je zásadní sladit pohyb s hudbou a rytmem. Hudebně pohybové činnosti vedou k aktivnímu vnímání hudby.⁵⁴

3.2.5.3 Poslechové činnosti

Poslechové činnosti vedou k uvolnění těla a k fyzické i psychické pohodě. Vhodné je poslech hudby propojovat s relaxačními technikami. Soustředěný poslech hudby u dětí rozvíjí sluchové vnímání.⁵⁵ Prostřednictvím poslechových činností si děti osvojují základní intonace naší hudební kultury a vytvářejí si k ní určitý citový vztah. Je nutné dětem v mateřských školách vyvářet hudebně podnětné prostředí, aby měly dostatek možností k poslechu hudby v celé její rozmanitosti. Jelikož právě takto se následně vytváří hudební svět každého jedince.⁵⁶

3.2.5.4 Instrumentální činnosti

Instrumentální činnosti rozvíjí jemnou i hrubou motoriku, sluchové vnímání a rytmické cítění. Prostřednictvím instrumentálních činností se u dětí zdokonaluje koordinace těla a rytmizace. Při vedení instrumentálních činností je důležitý profesionální přístup, je nutné dbát na ochranu zdraví dětí v oblasti sluchu, psychického zdraví a vyvarovat se hudebnímu smogu.⁵⁷ Hra na hudební nástroje se řadí k nonverbální komunikaci, jejichž prostřednictvím je možno vyjadřovat emoce a názory.⁵⁸ Opakováním jednoduchých hudebních doprovodů na

⁵² ZEŽULA, Jiří. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1990. s. 52.

⁵³ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 9.

⁵⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 10.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava: Monatenex, 1992, s. 5.

⁵⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 10.

⁵⁸ Tamtéž, s. 12.

instrumentální nástroje rozvíjíme paměť u dětí. Improvizovaná hra na hudební nástroje rozvíjí u dětí kreativitu a představivost.⁵⁹

3.3 Hudebně pohybová výchova⁶⁰

Dle Jenčkové je pro děti nejvhodnějším prostředkem k seznámení s hudebním dílem pohyb.⁶¹ Pohyb s hudbou je složitá činnost, která se týká hudebních, estetických, motorických a ostatních stránek lidské osobnosti. Z motorického hlediska patří pohyb s hudbou k volným pohybům.⁶² Díky pohybu se u dětí prohlubuje senzibilita pro hudebně výrazové prostředky a jejich změny, umožňuje poznávání a ověřování hudební struktury, emocionálních a funkčních typů hudby, žánrů.⁶³ Pohyb též umožňuje osobní vyjádření prožitku z hudby.⁶⁴ Hudební řeč vyvolává v dítěti pohybové reakce, jež jsou doprovázeny emočním prožíváním.⁶⁵ Čím bohatší jsou city, tím je pohyb procítěnější a oduševnělejší.⁶⁶ Reakce na hudební podněty vyvolávají změny v charakterové, strukturální a dynamické sféře osobnosti.⁶⁷

3.3.1 Význam hudebně pohybové výchovy

V hudebně pohybové výchově dochází k propojení elementárních hudebních poznatků, praktických hudebních činností a zážitků. Tyto činnosti mají značný vliv na rozvoji hudebně pohybové kreativity.⁶⁸

Hudebně pohybová výchova rozvíjí oblast estetického citění u dětí. Emocionální reakce na hudbu podněcují aktivitu, tvořivost, ovlivňují pozornost a mají vliv na racionální pochody a mohou přinášet i psychoterapeutické účinky.⁶⁹ Z toho vyplývá, že hudebně pohybová výchova plní také funkci rekreativní a terapeutickou.⁷⁰

⁵⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 15.

⁶⁰ Kolátorová uvádí Hudebně-pohybovou výchovu jako samostatný estetickovýchovný obor.

⁶¹ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb – 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999, s. 3.

⁶² MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*, Praha: SPN, 1965, s. 16.

⁶³ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb – 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999, s. 3.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ KODEJŠKA, Miloš, VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební výchova dětí předškolního věku*, Praha: SPN, 1989, s. 44.

⁶⁶ MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*, Praha: SPN, 1965, s. 6.

⁶⁷ KODEJŠKA, Miloš, VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební výchova dětí předškolního věku*, Praha: SPN, 1989, s. 46.

⁶⁸ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb – 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999, s. 3.

⁶⁹ KODEJŠKA, Miloš, VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební výchova dětí předškolního věku*, Praha: SPN, 1989, s. 46.

⁷⁰ JENČKOVÁ, EVA. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb – 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999, s. 5.

Dítě, hudba a pohyb k sobě neodmyslitelně patří.⁷¹ U dítěte se tělesné reakce na hudebně-rytmické podněty rozvíjí velmi brzy, zásadní vliv mají funkční činnosti organismu a biologické rytmy (tlukot srdce, dýchání).⁷²

Pohybový projev dětí by měl vyplývat z činností pěveckých, poslechových a instrumentálních a měl by přispět k jejich zvládnutí a emočnímu prožití. Pohyb není cílem, nýbrž prostředkem k rozvíjení hudebních schopností a dovedností.⁷³

3.3.2 Soubor pohybových prvků

Pohyb je prostředkem komunikace o hudbě.⁷⁴ K vyjadřování prožitků z hudby je nutný odpovídající soubor pohybových prvků. Výběr bývá ovlivňován výchovně vzdělávacími podmínkami, pohybovými schopnostmi a dovednostmi dětí a vzdělávací nabídkou.⁷⁵

Soubor pohybových prvků dle Jenčkové

1. Hra na tělo – tleskání, pleskání, luskání podupy
2. Pohyb paží, hlavy a trupu
3. Chůze a drobný běh – chůze v různých taktech, stylizovaná chůze ve spojení s pantomimou
4. Pantomima – nápodoba pracovních činností a hry na hudební nástroje, scénický pohyb při zpěvu
5. Taneční prvky – úkroky a poskoky, natáčení, otočky, taneční chůze aj.⁷⁶

3.3.3 Vytváření zásoby pohybových prvků dle Jenčkové

- Imitace v interakci učitel – žáci
- Metoda objevování pohybových schopností vlastního těla spontánním reagováním na hudbu
- Metoda přenosu pohybové dominance⁷⁷

V preprimárním vzdělávání se nejběžněji můžeme setkat s metodou interpretace, přičemž východiskem je imitace, která by neměla vylučovat tvořivé a netradiční postupy, aby děti měly

⁷¹ KURKOVÁ, Libuše. *Hudebně pohybové hry v mateřské škole*, Praha: SPN, 1989, s. 10.

⁷² SEDLÁK, František, VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*, Praha: Karolinum, 2013, s. 360.

⁷³ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb – 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999, s. 3.

⁷⁴ Tamtéž, s. 5.

⁷⁵ Tamtéž, s. 3.

⁷⁶ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb – 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999, s. 3.

⁷⁷ Tamtéž, s. 4.

možnost realizace.⁷⁸ Radostné reakce pedagoga na probíhající hudebně pohybové činnosti jsou pro děti silnou motivací.⁷⁹

3.3.4 Kultura dětského pohybového projevu dle Kolátorové

„Podmínky estetického pohybu

1. *správné držení těla v klidových polohách a při pohybu*
2. *koordinace pohybu všech částí těla bez hudby a s hudbou*
3. *rytmičnost, pružnost a plynulost pohybu v souladu s hudbou*
4. *uvědomělý pohybový projev a jeho sebekontrola*

*Posloupnost podmínek esteticky působícího pohybu je zároveň posloupností metodickou.*⁸⁰

3.4 Výtvarná výchova

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání se z důvodu preferování integrovaného vzdělávání termínu výtvarná výchova vyhýbá, ovšem obsah výtvarné výchovy se zde objevuje.

3.4.1 Definice výtvarné výchovy

Významná česká výtvarná pedagožka Roeselová uvádí: „*Výtvarná výchova je výchovou k umění a v umění.*“⁸¹

Hazuková výtvarnou výchovu charakterizuje jako proces záměrného působení na dítě speciálními prostředky. Tento proces plní obecně vzdělávací i specifické funkce a obsahuje cíle, učivo, prostředky a systém, který se následně promítá do plánu. Výtvarná výchova se realizuje výtvarnými činnostmi, které jsou jejím obsahem i prostředkem k naplnění cílů.⁸²

Roeselová výtvarnou výchovu dělí na složku výtvarně vzdělávací a složku výchovnou. Výchovná složka podporuje osobnostní a duchovní rozvoj dítěte, a proto zdůrazňuje její roli. Výtvarná výchova umožňuje se dívat na skutečnosti z různých úhlů pohledu, tím obohacuje

⁷⁸ DEREVJANÍKOVÁ, Anna. *Metodika hudobnej výchovy v predprimárnej edukácii*. Prešov: Prešovský hudobný spolok Súzvuk, 2011, s. 142.

⁷⁹ KOLÁTOROVÁ, Zuzana. *Hudebně pohybová výchova v MŠ*. Praha: Lumen vitale, 2011, s. 3.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000, s. 13.

⁸² HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011, s. 33.

osobní chápání světa, otevírá prostor pro utváření individuálních postojů a následně provokuje k výtvarně výchovnému procesu.⁸³

Hazuková výtvarnou výchovu chápe jako integrovaný prostor pro vytváření příznivých predispozic pro rozvíjení dítěte po stránce osobnostní i výtvarné.⁸⁴

3.4.2 Význam výtvarné výchovy

Výtvarná výchova se dotýká celé osobnosti dítěte, jeho mravní stránky, jeho vztahu ke kolektivu, společnosti, světu a životu.⁸⁵ Výtvarná výchova nabízí možnosti neverbálního vyjádření, aktivuje smyslové vnímání, estetické cítění a rozumové a citové hodnocení skutečností.⁸⁶

Roeselová uvádí, že ve výtvarné výchově můžeme nacházet různé roviny, které nám vytváří komplexní charakter, ku příkladu v souvislosti s dalšími oblastmi umění, s historií, technikou a podobně. Následně dodává, že spojení výtvarné výchovy s literárními či hudebními podněty v sobě skrývá motivy nabízející různá výtvarná řešení.⁸⁷

3.4.3 Cíl výtvarné výchovy

Bečvářová definuje cíl výtvarné výchovy takto: „[...] naučit děti a žáky vnímat, prožívat, hodnotit a tvořit krásno.“⁸⁸

Hazuková uvádí, že cílem výtvarné výchovy je rozvoj obecných i speciálních výtvarných dispozic dítěte.⁸⁹

Petrů-Kicková specifikuje cíl výtvarných činností jako rozvoj spontánní tvořivosti, vnímání smyslu pro krásu, myšlení, komunikačních dovedností a manuální motoriky.⁹⁰

3.4.4 Proces a produkt výtvarné výchovy v předškolním vzdělávání

Uždil uvádí, že produktem výtvarné výchovy v předškolním vzdělávání je výtvar a jeho podobnost se skutečností nemůže být cílem výtvarných činností. Důležitý je emoční vztah dítěte k zobrazovanému, radost z tvoření a užívání výtvarných prostředků. Právě tato citová vazba zajišťuje „estetické osvojování“, které má v dětství zásadní význam.⁹¹

⁸³ ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000, s. 11.

⁸⁴ HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011, s. 33.

⁸⁵ UŽDIL, Jaromír, ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Bratislava: SPN, 1984, s. 13.

⁸⁶ ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000, s. 11.

⁸⁷ ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000, s. 13.

⁸⁸ BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*. Praha: Portál, 2015, s. 9.

⁸⁹ HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011, s. 11.

⁹⁰ PETRŮ-KICKOVÁ, Pavla. *Poznááme, hýbeme se a tvoříme*. Praha: Portál, 2017, s. 103.

⁹¹ UŽDIL, Jaromír, ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Bratislava: SPN, 1984, s. 13.

Podobný názor zastává Kohlová, která tvrdí, že při výtvarných činnostech není podstatné výsledné dílo, ale důležitý je proces tvorby.⁹²

V současné době se výtvarná výchova ubírá směrem, který je založen na prožitku. Výrazové možnosti výtvarné výchovy se již neomezují pouze na techniku malby, kresby a prostorového vytváření, ale objevují se alternativní kombinované techniky, které jsou mnohdy inspirovány novodobým uměním.⁹³ Díky pružnosti Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání pedagog může do výchovně vzdělávacího procesu vkládat techniky jako je body art, land art, happening, performaci, akční malbu, muchláž a podobně. Prostřednictvím intenzivního prožitku dítě získá individuální a neopakovatelné pocity, uplatní svou sociální zkušenost a dokáže ji interpretovat. Výtvarná výchova se neomezuje jen na vizuálně obrazné vyjádření, ale je prostředkem komunikace s okolním světem.⁹⁴

3.4.5 Další aspekty výtvarných činností

Výtvarné činnosti mají přirozený základ ve smyslovém a rozumovém poznání skutečnosti⁹⁵ a plní funkci komunikativní a výrazovou.⁹⁶ Výtvarné činnosti nabízí diagnostické, terapeutické a kompenzační aspekty ve výchovně vzdělávacím procesu.⁹⁷

3.4.6 Osobnost pedagoga při výtvarných činnostech

Kvalifikovaný pedagog by měl děti učit výtvarně experimentovat, hledat optimální výtvarné formy, odbourávat u dětí strach z výsledného produktu a podporovat radost z procesu tvoření.⁹⁸ Výtvarné experimentování nemůže probíhat náhodně a bezúčelně, nýbrž jako záměrné experimentování vedené pedagogem.⁹⁹

⁹² KOHL, Mary Ann F. *200 výtvarných činností: náměty pro tvořivost dětí od 3 let*. 4. vyd. Přeložila Marie POLASKOVÁ. Praha: Portál, 2008, s. 5.

⁹³ BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*. Praha: Portál, 2015, s. 9.

⁹⁴ BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*. Praha: Portál, 2015, s. 9.

⁹⁵ UŽDIL, Jaromír, ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Bratislava: SPN, 1984, s. 13.

⁹⁶ PETRŮ-KICKOVÁ, Pavla. *Poznáváme, hýbeme se a tvoříme*. Praha: Portál, 2017, s. 103.

⁹⁷ HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011, s. 37.

⁹⁸ BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*. Praha: Portál, 2015, s. 10.

⁹⁹ MACKO, Anton. *Výtvarné techniky I*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, s. 83.

3.5 Literární výchova

Termín literární výchova bychom v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání hledali marně, ovšem obsah literární výchovy se ve vzdělávacích oblastech objevuje.¹⁰⁰

3.5.1 Význam literární výchovy

Prostřednictvím kvalitní literatury u dětí rozvíjíme estetické cítění a formujeme vkus. Literární umění rovněž jako dramatické, výtvarné či hudební hraje výraznou roli v celkovém rozvoji osobnosti. Pedagog by se měl orientovat v kvalitní literatuře pro děti, k tomu mu mohou pomoci literární ocenění ku příkladu Zlatá stuha nebo Cena Hanse Christiana Andersena či Magnesia Litera. Ovšem ani to nestačí, důležitý je rozhled pedagoga v oblasti literatury. Na literární výchovu v mateřské škole je nutné se podívat jako na cestu ke kladnému vztahu k literatuře pro děti a čtenářské gramotnosti.

3.5.2 Definice čtenářské gramotnosti

V předškolním vzdělávání usilujeme o čtenářskou pregramotnost, která dále směřuje k čtenářské gramotnosti. Její výstižnou definici uvádí Průcha: „*Čtenářská gramotnost z angl. reading literacy, je komplex znalostí a dovedností jedince, které mu umožňují zacházet s písemnými texty a běžně se vyskytujícími v životní praxi (např. železniční jízdní řád, návod k zacházení s automatickou pračkou, úvodník v novinách aj.). Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst a rozumět jim, ale také dovednosti vyhledávat a zpracovávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu aj. Čtenářská gramotnost je považována za součást funkční gramotnosti.*“¹⁰¹

3.5.3 Význam čtení

K literární výchově neodmyslitelně patří čtení. Tomášková uvádí, že čtení napomáhá k uplatnění v životě a je prvním krokem k rozvíjení gramotností jiných. Dále uvádí nutnost čtenářské gramotnosti jako takové, z důvodů třídění, srovnávání a porovnávání informací z okolního světa. Upozorňuje na rozdíl mezi čtením a čtenářskou gramotností, jelikož pokud neporozumíme textu, nedokážeme hovořit o obsahu a následně nám čtení nepřináší kýžený radostný prožitek.¹⁰² Čtení podněcuje k rozvoji osobnosti v mnoha sférách, rozvíjí řečové

¹⁰⁰ GEGHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ*. Praha: Portál, 2011, s. 7.

¹⁰¹ PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 40.

¹⁰² TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015, s. 13.

schopnosti, kultivuje komunikativní dovednosti myšlení a rozvíjí sociálně kulturní chování.¹⁰³ V neposlední řadě rozvíjí koncentraci, pozornost a fantazii. Čtení dále podněcuje ke kritickému myšlení a k vytváření vlastních názorů.¹⁰⁴

Optimálně rozvinuté čtenářské dovednosti jsou důležitým předpokladem úspěchu jedince ve výchovně vzdělávacím procesu.¹⁰⁵

3.5.4 Role rodičů

Nezastupitelnou roli v čtenářské pregramotnosti hrají rodiče, kteří svým pozitivním přístupem mohou u dětí vzbudit zájem o čtení prostřednictvím společného předčítání dětské literatury. Čtení vytváří citové vazby mezi rodičem a dítětem.¹⁰⁶ Emoční kontakt s hlasem vyprávěcího nenahradí žádná digitální technologie.¹⁰⁷

3.5.5 Literární výchova v předškolním vzdělávání

Výzkumy uváděné Mertinem a Gilnerovou dokazují, že právě v předškolním období si dítě osvojuje zásadní předpoklady k čtenářské gramotnosti.¹⁰⁸ Z toho vyplývá, že v mateřské škole by pedagog měl vytvářet podnětné prostředí pro rozvíjení čtenářské pregramotnosti.¹⁰⁹ Dosáhnutí tohoto cíle je možné různými cestami. Uvádíme jen ty nejpodstatnější. Pedagog by dětem měl číst a dramatizovat hodnotné texty a předávat dětem pozitivní příklad ve vztahu k literatuře. Dále by děti měly mít k dispozici kvalitní knihy. Je doporučováno vytvoření knihovny pro děti, kde by knihy byly dítěti snadno dostupné. Dítě by na místo automaticky zavítalo a mohlo si v knihách libovolně listovat.¹¹⁰

Literární výchova v předškolním vzdělávání může přispívat k rozvoji všech klíčových kompetencí uvedených v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Může se uplatnit v každé vzdělávací oblasti, nejvíce však v oblasti Dítě a jeho psychika.¹¹¹

¹⁰³ GEGHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ*. Praha: Portál, 2011, s. 7.

¹⁰⁴ TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015, s. 10.

¹⁰⁵ MERTIN, Václav, GILERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2015, s. 163.

¹⁰⁶ TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015, s. 10.

¹⁰⁷ LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014, s. 7.

¹⁰⁸ MERTIN, Václav, GILERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2015, s. 163.

¹⁰⁹ TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015, s. 10.

¹¹⁰ FALTYSOVÁ, Erika. Učíme děti lásce ke knihám. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2015, 22(4), s. 12.

¹¹¹ GEGHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ*. Praha: Portál, 2011, s. 7.

4 Náměty na prožitkové učení s využitím prostředků estetické výchovy v rámci vzdělávací oblasti Dítě a společnost

4.1 ZLODĚJ V ŘEZNICTVÍ

VZDĚLÁVACÍ CÍLE:¹¹²

Biologická oblast ¹¹³	Psychologická oblast	Sociální oblast (interpersonální, sociálně kulturní, environmentální)
<i>Psychomotorický</i>	<i>Kognitivní</i>	<i>Afektivní</i>
<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet pohybové schopnosti a dovednosti v oblasti hrubé i jemné motoriky - užívat různá náčiní a netradiční pomůcky - vnímat a rozlišovat hmatem 	<ul style="list-style-type: none"> - osvojit si některé poznatky a dovednosti, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o čtenou podobu jazyka - osvojit si základní předmatematické představy - umět popsat situaci: Co dělám celý den - osvojit si sounáležitost s okolním světem - vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci - vyjadřovat svou představivost v tvořivých činnostech 	<ul style="list-style-type: none"> - spravedlivě se dělit o hračky - rozvíjet kooperativní dovednosti - posilovat prosociální chování ve vztahu k ostatním lidem - zdravit a děkovat - dbát o pořádek a čistotu - uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast (interpersonální, sociálně kulturní, environmentální)
<i>Psychomotorický</i>	<i>Kognitivní</i>	<i>Afektivní</i>
<ul style="list-style-type: none"> - dítě ovládá koordinaci ruky a oka - dítě zdokonaluje jemnou a hrubou motoriku - dítě vnímá a rozlišuje hmatem 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě má zájem o čtenou podobu jazyka - dítě má osvojené základní předmatematické představy - dítě dokáže popsat situace, které se dějí během dne - dítě vyjádří svou představivost v tvořivých činnostech 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže kooperovat s ostatními ve třídě - dítě má prosociální chování ve vztahu k druhým lidem - dítě zdraví a děkuje - dítě dbá základům společenského chování - dítě dbá o pořádek a čistotu - dítě si uvědomuje příjemné a nepříjemné citové prožitky

¹¹² Cíle, očekávané výstupy a konkretizované očekávané výstupy jsou čerpány z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a dále rozvíjeny pro potřeby této bakalářské práce.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

¹¹³ Tabulky použité v této bakalářské práci využívají studenti Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci pro zpracování písemných příprav výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole.

KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast (interpersonální, sociálně kulturní, environmentální)
<i>Psychomotorický</i>	<i>Kognitivní</i>	<i>Afektivní</i>
<ul style="list-style-type: none"> - dítě ovládá koordinaci ruky a oka, rozvíjí jemnou a hrubou motoriku: výroba jitrniček, jelítek, tlačenek apod. plněním silonových punčoch kusy látky, vázání uzlíků - dítě vnímá a rozlišuje hmatem různé druhy látek a materiálů 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě má zájem o čtenou podobu jazyka: poslech pohádky Zloděj v řeznictví - dítě má osvojené základní předmatematické představy – nácvik počítání do 12, ukázka odčítání, vše vázáno a motivováno dějem pohádky Zloděj v řeznictví - dítě dokáže popsat situace, které se dějí během dne, typické činnosti pro ráno, večer apod. - dítě dokáže konkretizovat činnosti z pohádky, které se děly po sobě, dokáže je pantomimicky předvést - dítě vyjádří svou představivost v tvořivých činnostech, výroba cenovek a mapy města 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě dokáže kooperovat s ostatními ve třídě při tvorbě mapy města a hry: Převoz špekáčků - dítě má prosociální chování ve vztahu k druhým lidem v průběhu celého dne - dítě zdraví a děkuje - dítě dbá základům společenského chování - dítě dbá o pořádek a čistotu, uklízí po tvořivých činnostech bez vyzvání - dítě si uvědomuje příjemné a nepříjemné citové prožitky a dokáže je přiměřeně svému věku popsat

INDIVIDUÁLNÍ PODPORA DĚTÍ: V rámci individuální podpory je podporován rozvoj dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

PEDAGOGICKÉ ZÁSADY:	Zásady: názornosti; cílevědomosti; přiměřenosti; vytrvalosti; soustavnosti; individuálního přístupu; uvědomělosti a aktivity; vědeckosti.
--------------------------------	--

4.1.1 Plán projektu

Vzdělávací nabídka a metodický postup

AKTVITA

POPIS

<p>SPONTÁNNÍ HRY</p> <p>Organizační formy: individuální; individualizovaná, skupinová</p> <p>Metody vzdělávání: Slovní (<i>dialogické</i>); názorně demonstrační (<i>předvádění</i>), praktické, aktivizující (<i>hra</i>)</p> <p>Pomůcky: silonové punčochy, kusy látek, provázky, nůžky, plechovky, gumičky, papíry, voskovky</p> <p>Didaktické materiály, hry a hračky: knihy, časopisy, dřevěné stavebnice, velké papírové kvádry, molitanové kostky...</p> <p>POHYBOVÁ ČINNOST</p> <p>Metody vzdělávání: názorně demonstrační, praktické</p> <p>Pomůcky: jitrničky a jelítka vyrobené ve spontánních činnostech</p> <p>SVAČINA</p>	<p>Postupný příchod dětí s rodiči do MŠ. Děti se pozdraví a přivítají s pedagogem, kamarády a věnují se volné nebo nabídnuté hře.</p> <p>Nabídka ranních her pro děti:</p> <p>Řezníkovy speciality Výroba jitrniček, jelítek, klobásek, špekáčků, tlačenek a dalších rezníkových specialit ze silonových punčoch, kusů látek a provázků. Dále vyrábění paštik z plechovek a kusů látek.</p> <p>Kouzelné paštiky: aktivita na vymýšlení veselých veršovaných úkolů</p> <p>Výroba cenovek: děti si vyzkouší napsat číslici dle předlohy</p> <p>Stavba řeznictví: konstruktivní činnosti</p> <p>Námětová hra: Na řeznictví</p> <p>Signál pro úklid hraček: uklízeční písnička. Děti se připraví na pohybovou činnost (zutí bačkor, vyvětrání místnosti).</p> <p>Běh s jitrničkou: motivovaný běh</p> <p>Hygiena. Děti si vezmou svačinu a pití. Dodržují zásady slušného chování při jídle.</p>
--	---

<p>ŘÍZENÁ ČINNOST V KOMUNITNÍM KRUHU</p> <p>Organizační forma: hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní (<i>monologické, dialogické</i>), názorně demonstrační, aktivizující (<i>diskuse</i>), praktické</p> <p>Pomůcky: plyšové zvířátko, text pohádky, dlouhý tmavý plášť, postavené řeznictví a vyrobené řezníkovy speciality (jitrnice, jelita, klobásy...), lampička nebo se může využít osvětlení ve třídě</p>	<p>Pedagog přivítá děti, vzájemné pozdravení básničkou, předávání plyšového zvířátka a pohlazení.</p> <p>ČETBA POHÁDKY S DRAMATIZACÍ A AKTIVITOU DĚTÍ</p> <p>Zloděj v řeznictví Pedagog poutavě předčítá pohádku a děti do děje zapojuje.</p> <p>Řeznický zpěv: improvizovaný zpěv s ostinátním rytmicko-harmonickým doprovodem na kytaru. Pedagog předzpívá, děti zopakují. Zpěv jednoduchých veršů inspirovaných tematikou řeznictví.</p> <p>Zrcadlo s ozvěnou: zvukově pohybová aktivita založená na opakování úkonů a zvuků pedagoga s využitím gradace.</p> <p>„Ochutnávka“ vyrobených klobásek a uzenin a imaginárního chleba z pece. Děti popisují chuť.</p>
<p>PŘECHODOVÁ ČINNOST</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické</p> <p>POBYT VENKU</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, skupinová</p> <p>Metody vzdělávání: slovní (<i>dialogické</i>), praktické, aktivizující</p> <p>Pomůcky: vyrobená tlačěnka, reflexní vesty, zastavovací terč s reflexní plochou</p>	<p>Příprava na pobyt venku, hygiena, převlékání.</p> <p>Děti se chystají samostatně, popřípadě poprosí o pomoc.</p> <p>Prostor pro zopakování zážitků apod.</p> <p>Úkoly paní Tlačěnky Procházka do parku.</p> <p>Po cestě nám paní Tlačěnka dává úkoly.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3x vyskočte. • 3x dřepněte. • Řekněte báseň, kterou si pamatujete. • Zazpívejte písničku. • Skákejte ke stromu. • Chytněte pedagoga.

<p>PŘECHODOVÁ ČINNOST</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické</p> <p>OBĚD</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické</p> <p>PŘECHODOVÁ ČINNOST</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické</p> <p>ČETBA POHÁDKY</p>	<p>Převlékání, hygiena, příprava na oběd.</p> <p>Povídání o zážitcích z vycházky a o tom, co se děti dnes nového naučily.</p> <p>Prostor pro opakování pravidel stolování, sebeobsluhy, respektování druhého.</p> <p>Příprava na odpočinek, převlékání, hygiena.</p> <p>Před spaním pedagog předčte pohádku.</p>
<p>PŘECHODOVÁ ČINNOST</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické</p> <p>ODPOLEDNÍ SVAČINA</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické</p>	<p>Převlékání, hygiena, příprava na svačinu.</p> <p>Dbát na dodržování pravidel stolování.</p>

<p>ODPOLEDNÍ ČINNOSTI</p> <p>Organizační forma: individualizovaná, hromadná, skupinová</p> <p>Metody vzdělávání: slovní, praktické, názorně demonstrační</p> <p>Pomůcky: velký formát papíru, voskovky, auto (vlastní výroba či hračka), košík žaludů (budou představovat špekáčky)</p>	<p>Mapa města Tvorba mapy města a cest na velký formát papíru.</p> <p>Dovoz špekáčků Převážení špekáčků z místa A do místa B na vytvořené mapě.</p> <p>Příklad: Dítě či pedagog zadá objednávku: „Z řeznictví se musí zavést tři špekáčky do pizzerie, protože tam budou dělat speciální pizzu Opekares.“ Druhé dítě objednávku zprostředkuje, vezme z košíku tři žaludy, vloží je do korby auta, s autem jede po cestách na mapě k obrázku pizzerie a na obrázek žaludy vyloží.</p> <p>Další nabídka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konstruktivní hry: Na stejném principu jde hrát hra v herně na koberci. Ze stavebnic se postaví cesty a domy. Na převoz se bude používat auto s korbou, špekáčky a jitrnice se použijí ty, které se vyrobily při spontánních hrách ze silonových punčoch a kusů látek. • Námětová hra: Na řeznictví • Encyklopedie, časopisy, knihy...
<p>MOŽNÁ RIZIKA:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • V komunitním kruhu hrozí překřikování, nerespektování druhého. • Opatření: Upozornit na porušování pravidel ve třídě, dbát na bezpečnost při cvičení. • Neporozumění některým pojmům řeznických specialit.
<p>POZNÁMKY A POSTŘEHY:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dbát na zapojení všech dětí. • Být stále nápomocný dětem, které to potřebují. • Podporovat vzájemnou ohleduplnost a toleranci mezi dětmi. • <u>U všech aktivit být pro děti vzorem.</u>

4.1.2 Estetickovýchovné aktivity

Popis estetickovýchovných aktivit

ŘEZNÍKOVY SPECIALITY

„Že jsem řezník, to já vím, střívka směsí naplním.“

Pomůcky: silonové punčochy, kusy látek, provázky, nůžky, plechovky, gumičky

Pedagog v ranních spontánních činnostech vytvoří vhodnou plochu na výrobu řeznických specialit, nejlépe je spojit dva či více stolečků. Pro lepší motivaci si pedagog může obléct nějaký prvek, který je pro řezníky typický. Děti postupně přicházejí, učitelka děti vítá a zve je k přípravě jitriček, jelítek, klobásek, špekáčků, tlačenek a dalších řeznických specialit.

Postup: Ustříhneme libovolnou délku silonové punčochy a na jednom konci uděláme uzel. Dětem, které uzel nezvládnou, pomůže pedagog. Nohavice silonové punčochy představuje střívko, které plníme speciální zabíjačkovou směsí, tu představují kusy látek. Po naplnění uvážeme na konci punčochy uzel. Při výrobě špekáčků se punčocha převazuje v průběhu plnění vícekrát. Při vyrábění si pedagog s dětmi povídá o různých zabíjačkových specialitách. Když jsou děti s prací hotovy, svou specialitu pojmenují a donesou si ji na stoleček.

KOUZELNÉ PAŠTIKY

„Čáry máry cukrbliky, vykouzlíme si paštiky.“

Pomůcky: plechovky se zaoblenými hranami, kousky látek gumička

Postup: Děti plní plechovky speciální zabíjačkovou směsí, kterou znázorňují kousky látek. Po naplnění plechovky látkami paštiky děti imaginárně okoření a můžou tam pošeptat nějaké kouzlo. Následně přes plechovku napnou kousek látky a připevní gumičkou, pokud to dětem nepůjde, pomůže pedagog. Kouzla mohou být například: „Čáry máry paštikáry! Kdo ochutná paštiky, bude říkat: Ejchuchu!“ či „Čáry máry paštikáry! Kdo ochutná paštiky, bude mu hned do skoku!“ nebo „Čáry máry paštikáry! Kdo ochutná paštiky mou, nebude se trápit nudou!“. Děti mohou vymýšlet další a další veselá zaříkávadla a navzájem si paštiky pantomimicky ochutnávat a poté splnit dané zaříkávadlo.

VÝROBA CENOVEK

„Než otevřu mastný krám, cenovky tam na pult dám.“

Pomůcky: papíry A4 tvrdé, voskovky, předlohy napsaných cenovek (například 24 Kč, 80 Kč, 100 Kč), nůžky

Postup: Pedagog na jeden stoleček dá papíry, voskovky a předlohy cenovek. Děti si postupně přicházejí napsat svou vlastní cenovku, mohou se inspirovat předlohou. Také je zajímavé, když si děti vymýšlí cenovky vlastní. Cenovku si mohou dle fantazie vyzdobit a vystříhnout, tvořivosti necháme dveře otevřené.

STAVBA ŘEZNICTVÍ

„Řeknu já vám tajemství, postavíme řeznictví.“

„Předtím než si zacvičíme, řeznictví si postavíme.“

Pomůcky: molitanové kostky či papírové kostky, stoleček, židličky apod.

Postup: Pedagog určí, z kterého materiálu může být řeznictví postaveno a děti dle své fantazie řeznictví postaví.

NA ŘEZNICTVÍ

„Kupte si! Jitrnice, jelítka od našeho řezníka!“

Pomůcky: postavené řeznictví, vyrobené řezníkovy speciality, kouzelné paštiky, cenovky, kasa, hrací peníze, tašky a kabelky

Postup: Děti se rozdělí na prodavače a kupující a hrají si dle své fantazie.

BĚH S JITRNIČKOU

„Chvátám, chvátám, jitrničku mám!“

Pomůcky: vyrobené jitrničky, výkres A3 s nápisem ŘEZNICTVÍ U PANDROUŠKŮ

Postup: Pedagog „prodá“ každému dítěti z řeznictví jelítko či jitrničku. Následuje motivovaný běh za paní učitelkou v kruhu, který je doprovázen doplňkovými aktivitami. Zde jsou návrhy úkonů v průběhu.

- Musíme rychle naši uzeninu dopravit domů (rychlý běh).
- Na zemi jsou velké kaluže (velké kroky).
- Jitrnička nám spadla na zem, musíme ji zvednout a očistit. (Pustíme jitrničku na zem a zvedneme.)
- Nemůžeme přečíst nápis v dálce (výskoky), poté pedagog přečte: ŘEZNICTVÍ U PANDROUŠKŮ.
- Je nám zima. (Musíme si udělat 8 dřepů, ruce předpažmo a držíme v nich jitrničku.)
- Na závěr se musíme protáhnout a vydýchat. (Všestranně rozvíjející cviky dle Kosova desatera s jitrničkou, děti napodobují cviky dle správného vzoru učitele.)

- Jitřničky předáme domů na stůl. (Pedagog určí místo, kam jitřničky položit.)
- Reflexe.
- Ukončení činnosti.

ŘEZNICKÝ ZPĚV

„Nejprve si zazpíváme, poté všechno ochutnáme.“

Pomůcky: kytara

Postup: Pedagog provádí improvizovaný zpěv s ostinátním rytmicko-harmonickým doprovodem na kytaru. Pedagog předzpívá, děti zopakují. Zpěv jednoduchých veršů a sousloví inspirovaných tematikou řeznictví. Pedagog improvizuje dle vlastní fantazie, pokud jsou děti na tuto práci zvyklé, dá prostor pro jejich nápady a náměty, které do zpěvu zakomponuje.

Možné náměty:

ŠKVARKY, OVAR, PÁRKY, JITRNICE, CIGÁRO,

TAK ABY VÁM TO CHUTNALO

A NIC NÁM TU NEZBYLO.

(nebo A NEBYLO TOHO MÁLO)

MY VÁM NABÍZÍME, DŘÍVE NEŽ TO SNÍME:

(je možné zapojit i deklamaci)

kosti na polévku	mleté maso	škvarky
sádlo	jelita	jitřnice
prejt	stehýnka kuřecí	husí krky
Vysočina	Poličan	paštiky
Uherák	Baby šunka	Junior
Sekaná	Gothaj	vepřové koleno

ZRCADLO S OZVĚNOU

„Dívej se a opakuj.“

Pomůcky: žádné

Postup: Pedagog provede výrazný pohyb, který doprovodí zvukem, děti daný pohyb se zvukem zopakují. Zvuky mohou být libovolné citoslovce nebo slova či sousloví, týkající se tématu řeznictví. Při této aktivitě dobře funguje využití gradace. Pokud děti jsou na tuto aktivitu zvyklé, dokáží samy být předcvičovatelem.

„OCHUTNÁVKA“

„Ochutnejte, přátelé, speciality vysněné.“

Pomůcky: vyrobené řezníkovy speciality

Postup: Pedagog vezme vyrobenou řezníkovu specialitu a dává imaginárně dětem ochutnat. Děti pantomimicky předvádí kousání a snaží se popsat chuť. Aby děti „nebolelo“ břicho, musí učitelka jít do pekárny ke Kvasnicovým pro chleba, každému imaginárně dává kousek z imaginárního chleba. Děti opět pantomimicky předvádí kousání a popřípadě zkusí popsat chuť.

ÚKOLY PANÍ TLAČENKY

„Když chodíme po venku, máme s sebou tlačenkou.“

Pomůcky: vyrobená tlačénka

Postup: Při procházce do parku pedagog využije vyrobenou tlačenkou jako maňáska a dabuje ji a zadává úkoly, které mohou být například:

- 3x vyskočte.
- 3x dřepněte.
- Řekněte báseň, kterou si pamatujete.
- Zazpívejte písničku.
- Skákejte ke stromu.
- Chytněte pedagoga.

MAPA MĚSTA

„Mapu si vyrobíme, ve městě se neztratíme.“

Pomůcky: formát papíru A0, voskové pastely

Postup: Děti pracují ve skupině po deseti členech. Pedagog děti vede k tomu, aby vytvořily mapu města. Město může být vymyšlené nebo inspirované místem, kde žijí. Důležité je, aby byly mezi jednotlivými domy nakresleny cesty a aby každý dům měl nějaké specifické poznávací znamení.

DOVOZ ŠPEKÁČKŮ

„My zbytečně nestavíme, my špekáčky rozvážíme.“

Pomůcky: mapa města, košík žaludů, nákladní auto (hračka či vlastní výroba)

Postup: Dítě či učitelka zadá objednávku, například: „Z řeznictví se musí zavést tři špekáčky do pizzerie, protože tam budou dělat speciální pizzu Opekares.“ Druhé dítě objednávku zprostředkuje, vezme z košíku tři žaludy, vloží je do korby auta, s autem jede po cestách na mapě k obrázku pizzerie a na obrázek žaludy vyloží.

Obměna: Na stejném principu jde hrát tato hra v herně na koberci. Ze stavebnic se postaví cesty a domy. Na převoz se bude používat hračka nákladního auta, špekáčky a jitrnice se použijí ty, které se vyrobily při spontánních činnostech ze silonových punčoch a kusů látek.

4.1.3 Verze pohádky pro pedagoga s konkretizovanými aktivitami

Pohádka: ZLODĚJ V ŘEZNICTVÍ

Autor: Monika Valuchová

Organizační forma: hromadná, komunitní kruh

Pomůcky: řeznictví (postavené při spontánních hrách například z molitanových kostek), na pultu v řeznictví vyskládané jitrničky, jelítka, klobásky, tlačanky, paštiky, uzeniny atp. (vyrobené při spontánních činnostech ze silonových punčoch a kusů látky), světlo či lampička

Pedagog začne poutavě vyprávět. Ve třídě je rozsvícené světlo.

Bylo nebylo... Ale muselo být, protože to povídala jedna paní ze Špice! Kdysi, to vám ještě bývalo sněhu po pás a veverka bývaly zrzavější, na rohu náměstí bývalo řeznictví a u něho sedával pes. Řeznictví vlastnil Karel Pandroušek, byl to velice veselý a hodný pán. Když někdo neměl, co do pusy dát, vždycky mu dal alespoň jelítko či jitrničku a také kousek chleba. V tom řeznictví bývaly vyhlášené klobásky, jezdilo se na ně až z dalekého okolí. A ty špekáčky... Když se blížily prázdniny, děti na ně stávaly frontu. A co teprve tlačanka, tu si každý pantáta s chutí dal.

Pedagog pantomimicky předvádí dané úkony a děti se přidají: krájení cibule, nalévání octu, posypání imaginární tlačanky cibulkou a společné pochutnání.

Cibulku nakrájel, štamprlku z půlky naplnil octem a zředil vodou a dvě kolečka tlačanky cibulkou posypal, nálevem zalil a s krajícem chleba si na tom pochutnal. To byla dobrota, vám povím.

A ty paštiky, ty si všechny babičky pochvalovaly, že nemusí večer vařit, říkávaly. V sobotu ráno se na Pandrouškův salám stávala fronta. Do toho řeznictví chodíval každý velmi rád. Paní prodavačka, manželka pana Pandrouška, paní Pandroušková, bývala velmi milá a usměvavá.

Pedagog pantomimicky předvádí úkony a děti se přidají: kus masa dát na váhu, do papíru zabalit, napsat ceny a rychle spočítat.

Kus masa dala na váhu, salám nakrájela a klobásky do papíru zabalila, na papír si ceny napsala a všechno to spočítala tak rychle, že jste nestihli říct ani řezník.

Pedagog začne vyprávět smutným hlasem.

Ovšem jednoho dne přišly do řeznictví kruté časy. To paní Pandroušková už nebývala tak usměvavá. V očích jí šel vidět smutek a mívala takovou vrásku mezi obočím, jak mívají dospělí, když je něco trápí a nad něčím dlouho přemýšlí a nemůžou na nic přijít. I pan Pandroušek nebýval veselý jako dřív, už ani tolik žertů nedělal. Nikdo nevěděl, co se stalo.

Pedagog změni hlas na vysoký ženský.

„Karlíku, dnes zase dvě jelítka a tři klobásky ubyly a jedna tlačěnka taky chybí,“ hlásila panu Pandrouškovi paní Pandroušková.

Pedagog změni hlas na hluboký mužský.

„Ale ne, už zase,“ řekl rozzlobeným hlasem pan Pandroušek, „včera, to bylo to samé, předvčerejšky také a minulý týden se to stalo třikrát!“.

Pedagog změni hlas na vysoký ženský.

„Někdo nám tu chodí krást,“ pravila paní Pandroušková,

Pedagog změni hlas na hluboký mužský.

„Jenže nevíme, kdo,“ odpověděl pan Pandroušek.

Pedagog změni hlas na vysoký ženský.

„Ale když náš pes Punt'á hlídá dobře! Jak to, že zloděje nikdy nechytí?“ řekla paní vysokým hlasem.

Pedagog změni hlas na hluboký mužský.

„To bych taky rád věděl, asi zloděj chodí tak potichu, že by to neslyšel ani pes od četníků,“ dumal pan Pandroušek. A po chvíli řekl: „Dnes budu držet hlídku! A to by v tom byl čert, abych zloděje nelapil!“.

Pedagog děj vypráví a dramatizuje.

I tak se stalo (*Pedagog zhasne světlo.*), pan Pandroušek se večer oblékl do černého kabátu (*Pedagog si oblékne černý kabát.*) a postavil se za sloup (*Pedagog se schová za kulisu řeznictví*), aby měl o všem dobrý přehled.

Odbíjelo jedenáct hodin v noci (*Pedagog spolu s dětmi počítá do jedenácti.*) a prošel pan Pazdera, který se právě vracel z hospody (*Pedagog se spolu s dětmi kolíbá ze strany na stranu.*), ale o řeznictví ani nezavádil.

Odbíjela půlnoc (*Pedagog spolu s dětmi počítá do dvanácti*) a u Malinových se rozsvítilo (*Pedagog rozsvítí světlo.*), asi se jim vzbudila malá Amálka (*Pedagog spolu s dětmi imituje pláč a pantomimicky předvádějí konejšení miminka. Poté zhasne.*)

Odbíjela jedna hodina v noci (*Pedagog spolu s dětmi napočítá do jedné.*) a přes cestu proběhl kocour a Punt'ra třikrát štěknul (*Pedagog spolu s dětmi otočí hlavou zleva doprava, jakoby sledovaly běžícího kocoura a při tom vydají zvuk: „Mňáu.“ Poté vydají zvuk: „Haf, haf, haf!“*)

Odbíjely dvě hodiny v noci (*Pedagog spolu s dětmi napočítají do dvou.*) a foukl vítr tak, že šla slyšet meluzína. (*Pedagog spolu s dětmi zafouká a napodobí zvuk meluzíny: „Fíííí.“*)

Odbíjely tři hodiny v noci (*Pedagog spolu s dětmi napočítá do tří.*) a pan Pandroušek šel s Punt'ou na obchůzku řeznictvím. (*Pedagog jde do vytvořeného řeznictví a nenápadně z pultu shodí dvě klobásy tak, aby to děti skoro ani nezpozorovaly.*)

Odbíjely čtyři hodiny ranní (*Pedagog spolu s dětmi napočítá do čtyř.*) a v pekárně se rozsvítilo (*Pedagog rozsvítí světlo.*) a Kvasnicovi začali hníst těsto na chleba. (*Pedagog spolu s dětmi pantomimicky předvádí hnětení těsta. Poté zhasne.*)

Odbíjelo pět hodin ranních (*Pedagog spolu s dětmi napočítá do pěti.*) a rozsvítila paní Ládová, nasadila si brýle a začala si číst. (*Pedagog spolu s dětmi pantomimicky předvádí nasazení brýlí a čtení knihy. Poté zhasne.*)

Odbíjelo šest hodin ranních (*Pedagog spolu s dětmi napočítá do šesti.*) a začalo vycházet sluníčko. (*Pedagog spolu s dětmi vzpaží a půlkruhem připaží.*)

Odbíjelo sedm hodin ranních (*Pedagog spolu s dětmi napočítá do sedmi.*) a pan Pandroušek tvrdě usnul. (*Pedagog spolu s dětmi pantomimicky předvádí spánek a vydají zvuk: „Chrrr, pšííí.“*)

Tu přispěchala paní Pandroušková:

Pedagog změnil hlas na vysoký ženský.

„Karlíku, chybí dvě klobásy!“

Pedagog změnil hlas na hluboký mužský.

„Hm. Cože, když já jsem celou noc byl vzhůru!“ řekl pan Pandroušek ospalým hlasem, „jen odbíjení sedmé jsem neslyšel.“

Pedagog změnil hlas na vysoký ženský.

„To je záhada!“ lamentovala paní Pandroušková a rozhodla se, že dnešní noc bude hlídat ona.

Úkony, aktivity a změny hlasu se opakují stejně, odbíjení nemusí probíhat už s počítáním.

I tak se stalo, paní Pandroušková se večer oblékla do černého kabátu a postavila se za sloup, aby měla o všem dobrý přehled. Odbíjelo jedenáct hodin v noci a prošel pan Pazdera, který se právě vracel z hospody, ale o řeznictví ani nezavadil. Odbíjela půlnoc a u Malinových se

rozsvítilo, asi se jim vzbudila malá Amálka. Odbíjela jedna hodina v noci a přes cestu proběhl kocour a Punt' a třikrát štěknul. Odbíjely dvě hodiny v noci a foukl vítr tak, že šla slyšet meluzína. Odbíjely tři hodiny v noci a paní Pandroušková šla s Punt'ou na obchůzku řeznictvím. Odbíjely čtyři hodiny ranní a v pekárně se rozsvítilo a Kvasnicovi začali hníst těsto na chleba. Odbíjelo pět hodin ranních a rozsvítila paní Ládová, nasadila si brýle a začala si číst. Odbíjelo šest hodin ranních a začalo vycházet sluníčko. Odbíjelo sedm hodin ranních a paní Pandroušková tvrdě usnula. Tu přispěchal pan Pandroušek: „Miluško, chybí tři jelítka!“. „Hm. Cože, když já jsem celou noc byla vzhůru!“ řekla paní Pandroušková jemným ospalým hlasem, „jen odbíjení sedmé jsem neslyšela.“ „To je záhada!“ lamentoval pan Pandroušek. I rozhodli, že řeknou svalnatému Jaromírovi, sedlákovi z Těšíkovic, aby dnes hlídal řeznictví on.

I tak se stalo, svalnatý Jaromír se večer oblékl do černého kabátu a postavil se za sloup, aby měl o všem dobrý přehled. Odbíjelo jedenáct hodin v noci a prošel pan Pazdera, který se právě vracel z hospody, ale o řeznictví ani nezavadil. Odbíjela půlnoc a u Malinových se rozsvítilo, asi se jim vzbudila malá Amálka. Odbíjela jedna hodina v noci a přes cestu proběhl kocour a Punt' a třikrát štěknul. Odbíjely dvě hodiny v noci a foukl vítr tak, že šla slyšet meluzína. Odbíjely tři hodiny v noci a svalnatý Jaromír šel s Punt'ou na obchůzku řeznictvím. Odbíjely čtyři hodiny ranní a v pekárně se rozsvítilo a Kvasnicovi začali hníst těsto na chleba. Odbíjelo pět hodin ranních a rozsvítila paní Ládová, nasadila si brýle a začala si číst. Odbíjelo šest hodin ranních a začalo vycházet sluníčko. Odbíjelo sedm hodin ranních a svalnatý Jaromír tvrdě usnul. Tu přispěchal pan Pandroušek s paní Pandrouškovou: „Jaromíre, chybí čtyři tlačanky!“ „Hm. Cože, když já jsem celou noc byl vzhůru!“ řekl svalnatý Jaromír drsným ospalým hlasem, „jen odbíjení sedmé jsem neslyšel.“ „To je záhada!“ povzdechli pan Pandroušek a paní Pandroušková i svalnatý Jaromír.

Děti, co vy si myslíte? Kdo mohl krást nejrůznější zabíjačkové speciality? *(Pedagog s dětmi diskutuje, jaký mají názor a děti předkládají návrhy.)*

Pokud ještě nevíte úplně jistě, tak pozorně poslouchejte.

Kolem osmé ranní šla paní Ládová na půl kila mletého masa na sekanou. Když uviděla zamračeného pana Pandrouška, smutnou paní Pandrouškovou a ospalého svalnatého Jaromíra, který měl otevřené už jenom jedno oko, řekla: „Co vás trápí, moji milí?“ a podívala se na spokojeného Punt' u. „Ten váš psík vám náramně prospívá, jde vidět, že se u vás musí mít velmi dobře!“. A tím, milé děti, byla záhada vyřešena.

4.2 O NEPOSEDNÉ MANČÍ

VZDĚLÁVACÍ CÍLE:¹¹⁴

Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast (interpersonální, sociálně kulturní, environmentální)
<i>Psychomotorický</i>	<i>Kognitivní</i>	<i>Afektivní</i>
<ul style="list-style-type: none"> - uvědomění si vlastního těla - rozvoj a užívání všech smyslů - rozvoj fyzické a psychické zdatnosti - rozvoj pohybových schopností - rozvoj ovládnutí pohybového aparátu 	<ul style="list-style-type: none"> - osvojení si poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní - osvojení si dalších forem sdělení verbální a neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické) - rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření) 	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních - seznámení se světem lidí, kultury a umění - rozvoj společenského i estetického vkusu - vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem - rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění i prožívání

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast (interpersonální, sociálně kulturní, environmentální)
<i>Psychomotorický</i>	<i>Kognitivní</i>	<i>Afektivní</i>
<ul style="list-style-type: none"> - dítě vědomě napodobuje jednoduchý pohyb podle vzoru - dítě vnímá a rozlišuje pomocí všech smyslů - dítě je fyzicky i psychicky zdatné - dítě ovládá pohybový aparát 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě vnímá a chápe děj pohádky - dítě se vyjadřuje verbálně i neverbálně (výtvarně, hudebně, pohybově, dramaticky) - dítě tvořivě myslí, řeší problémy - dítě se tvořivě dokáže vyjádřit 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě navazuje kontakt s ostatními - dítě se zajímá o svět lidí, kultury a umění - dítě má společenský a estetický vkus - dítě má povědomí o sounáležitosti se světem - dítě se chová mravně - dítě vnímá krásu

¹¹⁴ Cíle, očekávané výstupy a konkretizované očekávané výstupy jsou čerpány z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a dále rozvíjeny pro potřeby této bakalářské práce.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast (interpersonální, sociálně kulturní, environmentální)
<i>Psychomotorický</i>	<i>Kognitivní</i>	<i>Afektivní</i>
<ul style="list-style-type: none"> - dítě vědomě napodobuje jednoduchý pohyb podle vzoru při pohybových aktivitách doprovázených hudbou - dítě vnímá a rozlišuje pomocí zraku jednotlivé postavy z příběhu při stínovém divadle - dítě je fyzicky i psychicky zdatné při překážkové dráze a pohybových hrách - dítě ovládá pohybový aparát při hudebně pohybových činnostech 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě vnímá a chápe děj pohádky O neposedné Mančí - dítě se vyjadřuje verbálně i neverbálně výtvarně: výroba stodoly, loutek do stínového divadla hudebně: zpěv improvizované písně pohybově: vyjadřování pocitů z reprodukované písně dramaticky: pantomimické ztvárnění dějů z pohádky O neposedné Mančí - dítě s dopomocí přichází na pointu pohádky - dítě tvořivě myslí, řeší problémy, vymýšlí možné dokončení pohádky - dítě se tvořivě dokáže vyjádřit pomocí prostředků estetické výchovy 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě navazuje kontakt s ostatními a není na ně hrubé - dítě se zajímá o svět lidí, kultury a umění s dopomocí učitelky, rodiny, literatury - dítě má povědomí o sounáležitosti se světem, třídí odpad - dítě se chová mravně, dokáže pozdravit, poděkovat, vyjádřit své potřeby - dítě vnímá krásu přiměřeně svému věku

INDIVIDUÁLNÍ PODPORA DĚTÍ: V rámci individuální podpory je podporován rozvoj dětí se SVP.

PEDAGOGICKÉ ZÁSADY:	Zásady: názornosti; cílevědomosti; přiměřenosti; vytrvalosti; soustavnosti; individuálního přístupu; uvědomělosti a aktivity; vědeckosti.
----------------------------	--

4.2.1 Estetickov ýchovné aktivity

Popis estetickov ýchovných aktivit

ČETBA POHÁDKY S DRAMATIZACÍ A AKTIVITOU DĚTÍ: O neposedné Mančí

Pomůcky: lampička

Postup: Pedagog poutavě předčítá pohádku a dle instrukcí děti zapojuje do děje.

STODOLA¹¹⁵

„Stodolu si postavíme, seno do ní uskladníme.“

Pomůcky: modré papíry A4 tvrdé, hnědé papíry A4 měkké (nabarvené vodovými barvami) s tužkou vyznačenými lineárními pruhy o šířce 3 cm, nůžky, tubové lepidlo

Postup: Nastříhat pruhy z hnědého papíru dle vyznačených čar. Pruhy z hnědého papíru představují dřevěné fošny. Pruhy poskládat na modrý papír do tvaru stodoly. Pruhy lze libovolně zkracovat. Následně pruhy na papír nalepit a stodola je hotová. Pedagog v průběhu práce děti motivuje a povzbuzuje, organizační forma je individualizovaná v průběhu ranních činností. Na závěr se udělá přehledka výtvorů a pedagog s dětmi provede reflexi.

STAVBA HOSPODÁŘSTVÍ

„Hospodářství stavíme, o práci se dělíme.“

Pomůcky: papírové kvádry, molitanové kostky, rozličný materiál, který mateřská škola nabízí, obrázky hospodářských budov a stavení, obrázky či modely hospodářských zvířat

Postup: Pedagog děti namotivuje ke stavbě hospodářství, může ukázat obrázky hospodářských budov a stavení. Hospodářství nesmí chybět ohrady pro hospodářská zvířata. Děti dle své fantazie postaví v herně hospodářství. Pedagog dohlíží na to, aby děti mezi sebou kooperovaly. Do ohrad děti následně umístí obrázky či modely hospodářských zvířat nebo některé děti mohou představovat hospodářská zvířata a jiné děti budou představovat hospodáře a ti se budou o zvířata náležitě starat. Následně se role vymění.

STÍNOVÉ DIVADLO

„Čí je tento stín?“, „Ano, já to vím!“.

Pomůcky: dřevěná konstrukce, bílé plátno, kolíčky na prádlo, lampička, hračky nebo tužky, tvrdé papíry a nůžky, stínové loutky postav z pohádky O neposedné Mančí

¹¹⁵ Příloha č. 1: Stodola

Postup: Pedagog na dřevěnou konstrukci připevní plátno a lampičku umístí do optimální vzdálenosti od plátna, aby vrhaný stín na plátno byl co nejostřejší. Děti si v ranních činnostech mohou zkusit vyrobit své stínové loutky z papíru. Děti také mohou využívat hračky ze třídy a sledovat, jaký vrhají stín. Vybrané děti hádají, kterému předmětu náleží viděný stín. Následně mohou hrát jednoduchá improvizovaná divadýlka. Pedagog v řízené činnosti dětem přehraje pohádku O neposedné Mančí.

MANČÍ TANČÍ

„Kluci jančí, Mančí tančí!“

Pomůcky: hudební přehrávač, rytmická hudba

Postup: Pedagog na rytmickou hudbu předcvičuje jednoduché cviky dle Kosova desatera. Děti dle vzoru cviky provádí. Pedagog dbá na to, aby děti cviky prováděly správně.

ŽIVOT SEMÍNKA

„Jestliže chceš sklízet, musíš nejprve sázet.“

Pomůcky: žádné

Postup: Pedagog s dětmi provádí relaxační činnost motivovanou jednoduchým dějem.

Bylo jedno semínko zachumlané v půdě a tvrdě spalo. Najednou začal jemný deštík a semínko se trochu probralo. Otevřelo jedno očko a potom druhé a deštík přestal. A vysvitlo krásné jarní sluníčko, které tuze hřálo. Ze semínka vyrašil malý klíček. A začal déšť, nejprve jen velmi slaboučký, poté silnější a následně byl veliký liják. Sluníčko deštné mraky rozehnal a klíček povyrostl. Z klíčku se stala malinká rostlinka. Na rostlince vyrašil lístek, nejprve jen jeden, potom druhý a pak třetí. Sluníčko zašlo za mraky a začalo kapat, nejprve jen tak lehoučce, pak víc a pak úplně nejvíc. Když déšť ustal, na rostlince vyrašil pupen. Sluníčko vysvitlo a z pupenu se stal květ, krásný voňavý květ. A ze semínka se stala krásná květinka, která se vytahovala nahoru ke sluníčku. A sluníčko se smálo a paprsky ji hřálo.

Instrukce pro pedagoga: Spolu s dětmi provádíme pohyby motivované dějem. Na začátku všichni jsou schoulení ve dřepu a představují semínko. Déšť znázorníme ťukáním prsty na hlavu. Rašení klíčku, lístků, pupenu znázorníme pantomimicky. Necháme se inspirovat textem k pohybům.

CO TU MANČÍ ZAPOMNĚLA?

„Najdeš to?“

Pomůcky: hrábě, kytara

Postup: Pedagog schová do herny hrábě. Před aktivitou pedagog dětem řekne, že musí najít věc, kterou u nás Mančí mohla zapomenout. Každé dítě hledá samo a pokud danou věc najde, nikomu nic neříká a jde si potichu sednout na své místo. Když pedagog začne vybrnkávat na kytaru, děti začínají hledat. Učitel určí vybrnkáváním na kytaru délku hledání. Když všichni sedí na svých místech pedagog položí dětem hádanku: Táta dlouhý, máma krátká a na bidle jsou kuřátka (hrábě). Následně řekne jednomu dítěti, aby schované hrábě doneslo a společně si poví, k čemu takové hrábě slouží.

SENOSEČ

„Parné slunce svítí, musí se kositi.“

Pomůcky: žádné

Postup: Pedagog aktivitu vede a říká: „Stoupneme si, jsme vysoká luční tráva a pomalu do nás fouká vítr.“ Děti spolu s pedagogem situaci pantomimicky předvádí, libovolně se mohou pohupovat. „Nyní je potřeba trávu zkosit, aby měly kozy co jíst. Vezmeme si kosy a začneme kosit.“ Opět děti situaci simulují spolu s pedagogem. Mohou pohyb doprovázet citoslovci, např. „Š-Š-Š.“ „Pokosená tráva poté schne na sluníčku.“

SENO

„Když slunce bude dále svítit, voňavé seno budeme mít.“

Pomůcky: noviny, hračky: povozy a auta s vlečkami, postavená stodola z papírových krabic

Postup: Každé dítě dostane jeden list novin a ten se snaží natrhat na co nejtenčí proužky. Proužky novinového papíru, představující seno, rozmístí po koberci. Pedagog s dětmi simuluje obracení a sušení sena. Následuje sklizeň sena, kdy děti hrabou seno prsty na hromadu a nakládají ho na povozy či vlečky a postupně převáží ke stodole, kde seno ukládají a imaginárně solí, aby dobře proschlo, sůl totiž váže vlhkost.

KOZLÍK Z PLASTELÍNY

„Tráva se pokosila, aby kozy nasýtily.“

Pomůcky: plastelína, podložka, špejle, obrázky koz

Postup: Na stole jsou předloženy obrázky pro ilustraci kozla či kozy. Pedagog dětem ukazuje způsob, jak je možné vymodelovat kozla či kozu. Děti se daným návodem mohou nechat inspirovat. Na závěr se ze špejlí vyrobí nohy zvířete. Následně se vymodelované stádo vystaví.

PRACOVNÍ LIST KOZA¹¹⁶

„Když tečky spojíme, kozu nakreslíme.“

Pomůcky: pracovní listy, trojhranné tužky, pastelky

Postup: Děti mají za úkol spojit tečky na obrázku.¹¹⁷ Výsledný obrázek vykreslí pastelkami. Na závěr pedagog provede s dětmi reflexi práce a hotové pracovní listy vystaví na nástěnku.

KOZA POINTILISTICKÁ¹¹⁸

„Je to asi k nevíře, bílá koza na černém papíře?“

Pomůcky: černý papír A4 s vyznačeným obrysem kozy, bílý fix

Postup: Děti jsou vedeny k tomu, aby obrys kozy vytečkovaly bílým fixem. Obrázek si následně mohou dotvořit dle své fantazie. Na závěr aktivity pedagog provede s dětmi reflexi.

MANČÍ ZPÍVÁ, TANČÍ

„Kluci jančí, Mančí zpívá, tančí!“

Pomůcky: kytara, rytmické nástroje

Postup: Pedagog provádí improvizovaný zpěv s ostinátním rytmicko-harmonickým doprovodem na kytaru. Pedagog předzpívá, děti zopakují. Zpěv jednoduchých veršů a sousloví inspirovaný neposednou Mančí. Pedagog improvizuje dle vlastní fantazie, pokud jsou děti na tuto práci zvyklé, dá prostor pro jejich nápady a náměty, které do zpěvu zakomponuje. Děti zpěv mohou doprovázet pohybem nebo hrou na rytmické nástroje.

Možné náměty: Kluci jančí, Mančí tančí!

A co tančí naše Mančí?

Tančí jako laňka, která hledá daňka.

Tančí jako princezna, která je velmi líbezná.

Tančí jako víla, jenž na palouku byla.

Tančí jako rytíři, které zbroj velmi tíží.

Tančí jako skřítek, který se schová pod kvítek...

¹¹⁶ Příloha č. 2: Vyplněný pracovní list koza

¹¹⁷ Příloha č. 4: Pracovní list koza

¹¹⁸ Příloha č. 3: Koza pointilistická

4.2.2 Verze pohádky pro pedagoga s konkretizovanými aktivitami

Pohádka: O NEPOSEDNÉ MANČÍ

Autor: Monika Valuchová

Organizační forma: hromadná, komunitní kruh

Pomůcky: lampička

Na vrchním konci u kapličky svaté Kláry stávala chalupa. Tu prý kdysi postavil nějaký bohatý mlynář, kterému ale potom mlýn vyhořel a dům musel prodat. Od té doby tam žil rod Valatů, ti odjakživa hospodařili.

Po každém zvířeti děti předvedou zvuk, který zvíře vydává.

Chovali kozy a prasata, též jim po dvoře pobíhaly slepice, kočky a na to všechno dohlížel pejsek, lépe řečeno taková psí stařenka.

Byla už zahalena v šedivém kožíšku, velmi málo slyšela a měla jméno Pralinka. Říkalo se, že v té chalupě se odjakživa rodí jenom dcerky. Když paní máma porodila pátou dcerku, nikdo se tomu ani už nepodivil. Ogarů tam chodilo na tucty, ze široka daleka. Do nejstarší dcerky se prý dokonce zakoukal jinoch až z daleké Indie, ale to by bylo na další pohádku. O páté dceři jménem Mančí se říkalo, že je z čerta haluz.

Děti motivovány pedagogem pantomimicky předvádí, jaká Mančí byla. Když učitelka řekne, že ráda zpívala, začne hrát na kytaru a společně s dětmi zazpívá písničku Slepíčko má.

Byla neposedná, pořád měla nějaké nápady, na poli ji to nebavilo, raději se někde toulala a ráda tancovala a zpívala, na vdavky nemyslela a pořád byla jen veselá.

I zalíbila se jednomu ogarovi, Frantíkovi. Začal za ní docházet a ptal se jí, jestli by si ho nechtěla vzít a ona, že na takové vážnosti není, a tak musel odejít s nepořízenou.

Ale když stromy začaly pučet, opět se došel optat Mančí, zdali by si ho nechtěla vzít a ona opět odvětila, že na vdavky se necítí a opět odešel se svěšenou hlavou.

I potřetí se tak stalo. A to už mu Mančí řekla, že u ní opravdu nepořídí, ale že Janička od vedle by moc o nějakého chlapce stála, výbavu má, (*pantomimicky předvádět aktivitu*) vařit umí, vyprat jak by smet a o děti se starat s radostí dokáže.

Ale Frantíkovi se líbila jenom tahle Mančí. Od báby kořenářky se doslechl, že když za úplňku své milované donese kytici heřmánku a ona si k tomu heřmánku přivoní, že si ho bude chtít hned vzít.

V místnosti pedagog zhasne a rozsvítí lampičku.

Nastal den úplňku.

Děti dle vzoru pedagoga udělají z nohou stříšku, která znázorňuje kopec Strážný a pomocí rukou a prstů předvádí děj.

Frantík šel odhodlaně nasbírat na louku ke Strážnému tu nejkrásnější kytici heřmánku. A když nastala hluboká noc, vydal se k chalupě, kde bydlela Mančí.

Děti po vzoru pedagoga vydávají potichu zvuky spících zvířat.

Na dvorku ležela fenka Pralinka a spala velmi tvrdě („*Haf-fů.*“), taky kočky u chlívku podřimovaly („*Chrrr-mňau.*“), slepičky dřímaly v kurníku na bidýlku („*Koko-pššš.*“), prasata ve chlévě spaly („*Chrrr-chro-chro-chro.*“) jen kozy rohaté, ty mají takový lehounký spánek a jen tak jemně podřimovaly („*Mé-é.*“)

Pedagog děj pantomimicky předvádí.

Frantík šel velmi potichu k prvním dveřím, co ve tmě uviděl. Lehce po špičkách našlapoval blíž a blíž a ještě blíž.

A když dělal poslední krůček, ozvalo se obrovské zavřískání („*Mééé-chrrrrr-vrrrr-mňau-koko-kykyryký!*“), pak hlasitý hurónský hřmot a v okně uviděl tři čerty.

Hrozitánsky se polekal, zahodil kytici a pelášil pryč. A po cestě si naříkal, že to je jistě odplata za to, že Mančí neposlechl a chtěl na ní použít čarovné byliny a že proto se na něho spikli čerti.

Na druhý den, když Mančí šla pást kozy, pořád si to šinuly jen a jen k Frantíkovu stavení a nechtěly si dát říct. A jak to dopadlo, to už se v této pohádce, milé děti, nedozvíme.

Následuje řízená diskuse o pohádce. Pedagog děti vede k tomu, aby přišly na pointu pohádky.

Poté učitelka dá prostor dětem k tomu, aby se pokusily o vymyšlení závěru pohádky.

Závěr

„Smysl pro krásu, hledání souladu v jevech, které nás obklopují, má za následek radostný počitek, zatímco nedostatek takového souladu vede k lhostejnosti nebo dokonce k výslovné skličivosti a odporu.“

Herbert Read

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit inspirační estetickovýchovný materiál pro pedagogy v mateřské škole, který vychází z oblasti Dítě a společnost a rozvíjí téma povolání, uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Dalším cílem bakalářské práce bylo definovat estetickou výchovu v nejširším pojetí a následně nastínit vazby estetické výchovy s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Dílčí cíl byl následující, stručně popsat estetickovýchovné předměty, a to dramatickou výchovu, hudební výchovu, hudebně-pohybovou výchovu, výtvarnou výchovu a výchovu literární s vazbou na předškolní vzdělávání. Vytyčené cíle byly splněny.

V první fázi jsem prostudovala literaturu k tématu estetická výchova a následně jsem vypracovala teoretickou část bakalářské práce. Vzhledem k rozsahu bakalářské práce jsem uvedla z estetických výchov to podstatné zvláště pro předškolního pedagoga. Při zpracování praktické části jsem vycházela z teoretických poznatků. Inspirační materiál obsahuje dva soubory estetickovýchovných aktivit, do kterých jsou začleněny jednotlivé složky estetické výchovy ve vyváženém poměru. Osou každého souboru je autorský motivační text, na něhož jsou napojeny jednotlivé estetickovýchovné aktivity.

Oba soubory estetickovýchovných aktivit byly realizovány ve 2. třídě Ježečků v Mateřské škole Kelč. Věk dětí byl čtyři až pět let. Plánované cíle, očekávané výstupy a konkretizované očekávané výstupy byly naplněny. Během praxe bylo realizováno souborů víc, pro potřeby bakalářské práce jsem vybrala dva, první rozvíjí povolání řezník a druhý povolání hospodář. Dramatizované čtení pohádek děti velmi bavilo. Estetickovýchovné aktivity děti zaujaly, byly velmi pozorné a měly radost z práce. Estetickovýchovné projekty byly pozitivně hodnoceny i ze strany třídního pedagoga. Některé uvedené aktivity potřebují předešlý improvizací trénink pedagoga a určitý dramatický talent.

Na závěr bych přála nám všem, aby náš život byl jako nekonečná hra, kterou dokážeme hrát tak, jak to umí děti v mateřské škole, čistě, průzračně a s radostí.

Zdroje

BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0906-5.

BERČÍKOVÁ, Alena. *Učitelovo pojetí tvořivé dramatiky v podmínkách současné mateřské školy*. Disertační práce (Ph.D.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2016.

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Ostrava: Monatenex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

DEREVJANÍKOVÁ, Anna. *Metodika hudobnej výchovy v predprimárnej edukácii*. Prešov: Prešovský hudobný spolok Súzvuk, 2011. ISBN 978-80-89188-32-1.

DRÁBEK, Václav. Hudební výchova v rámci nové školské reformy. *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2006, 2(14), s. 24. ISSN 1210-3683.

FALTYSOVÁ, Erika. Učíme děti lásce ke knihám. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2015, 22(4), 12-13. ISSN 1210-7506.

GEGHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854.

GREENE, Maxine. *Releasing the imagination: Essays on education, the arts, and social change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass: 1995. ISBN: 978-0-787-90081-6.

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. Nahlížet-nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

HOSTINSKÝ, Otakar. *Umění a příroda v estetické výchově. O umění*. Praha: Československý spisovatel, 1956.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole II. Práce s písní*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1997.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole VI. Hudba a pohyb - 1. díl*. Nová Paka: FTČ – 3152, 1999.

- JŮVA, Vladimír. „*Obecné a specifické cíle v estetické výchově*“. In HOLEŠOVSKÝ, František (ed.) *Cíle estetické výchovy: K problematice cílů výchovy vůbec a estetické výchovy zvláště*. Brno: Masarykova univerzita, 1971.
- KODEJŠKA, Miloš, VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: SPN, 1989.
- KOHL, Mary Ann F. *200 výtvarných činností: náměty pro tvořivost dětí od 3 let*. 4. vyd. Přeložila Marie POLASKOVÁ. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-435-9.
- KOLÁTOROVÁ, Zuzana. *Hudebně pohybová výchova v MŠ*. Praha: Lumen vitale-Centrum vzdělávání, 2011. ISBN 978-80-904862-9-4.
- KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav a kol. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.
- KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti u dětí*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-322-2.
- KURKOVÁ, Libuše. *Hudebně pohybové hry v mateřské škole*. Praha: SPN, 1989.
- LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0112-8.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.
- MACKO, Anton. *Výtvarné techniky I*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975.
- MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2. upr. vyd. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.
- MERTIN, Václav, GILERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5.
- MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*, Praha: SPN, 1965.

NOVOTNÁ, Dana. *Tvořivá dramatika v MŠ*. Ústí nad Labem: PF UJEP, 2010. ISBN 978-80-7414-273-4.

PETRŮ-KICKOVÁ, Pavla. *Poznáváme, hýbeme se a tvoříme: činnosti pro děti od 2 do 3 let*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1182-2.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Upr. vyd. Praha: Sarah, 2000. ISBN 80-902267-4-4.

SEDLÁK, František, VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*, Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

UŽDIL, Jaromír, ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984.

UŽDIL, Jaromír. *Estetická výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

VALENTA, Josef. *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky*. Praha: ISV nakladatelství, 1994. ISBN 80-85866-06-4.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 3. upr. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1.

WAY, Brian. *Rozvoj osobnosti dramatickou improvizací*. (Development Thought Drama, 1967) Přel. MACHKOVÁ, Eva, Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-16-1.

ZEZULA, Jiří. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-24939-6.

Internetové zdroje

ALGAN, Gülçin, ÖZKUT, Berna, KAYA, Saibe Özlem. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Çocukların Annelerinin Müzik Eğitime Bakış Açısı. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal* [online]. 2012, 27, s. 21-31 [cit. 2019-03-10]. ISSN 13021796.

MERTOĞLU, Ercan, NURTUĞLUK, Mehmet, KOÇYIĞIT, Sinan. A study on 6-year-old preschoolers' musical skills and their parents' rhythmic skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* [online]. 2009, 1(1), s. 2847-2854 [cit. 2019-03-10]. DOI: 10.1016/j.sbspro.2009.01.507. ISSN 18770428.

OARCEA, Ioan. MEANS AND AIMS IN THE APPROACH OF NON-VERBAL COMMUNICATION IN MUSIC. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Series VIII: Performing Arts* [online]. 2013, 6(1), 35-40 [cit. 2019-03-10]. ISSN 2344200X.

PITTS, Stephanie e. What is music education for? Understanding and fostering routes into lifelong musical engagement. *Music Education Research* [online]. 2017, 19(2), 160-168 [cit. 2019-03-10]. DOI: 10.1080/14613808.2016.1166196. ISSN 14613808.

PŘIVŘEL, Jiří. Obsah estetické výchovy. In: *Estetickavychova.cz* [online]. 5.2. 2014 [cit. 18-1-2018]. Dostupné z WWW:< <http://www.estetickavychova.cz/2014/02/05/obsah-esteticke-vychovy/>>.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT. Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/file/45304/>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Stodola	I
Příloha č. 2: Vyplněný pracovní list koza	I
Příloha č. 3: Koza pointilistická	I
Příloha č. 4: Pracovní list koza	II

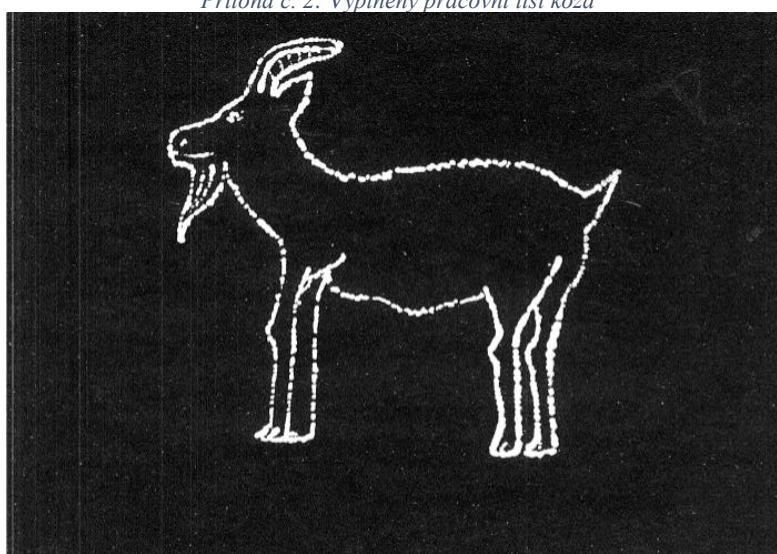
Přílohy

Příloha č. 1: Stodola

Příloha č. 2: Vyplněný pracovní list koza

Příloha č. 3: Koza pointilistická

Příloha č. 4: Pracovní list koza

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Monika Valuchová
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Využití prostředků estetické výchovy v rámci vzdělávací oblasti Dítě a společnost
Název v angličtině:	The use of aesthetic education focused on educational area of The Child and the Society
Anotace práce:	Bakalářská práce s cílem vytvořit inspirační estetickovýchovný materiál v rámci vzdělávací oblasti Dítě a společnost je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje teoretické poznatky k tématu estetická výchova s vazbami na předškolní vzdělávání. V druhé části jsou popsány dva soubory estetickovýchovných aktivit, které navazují na autorské texty. Poslední složku práce tvoří přílohy.
Klíčová slova:	estetická výchova, vzdělávací oblast Dítě a společnost, dramatická výchova, hudební výchova, hudebně pohybová výchova, výtvarná výchova, literární výchova, preprimární vzdělávání
Anotace v angličtině:	The aim of this bachelor thesis is to create inspirational didactic and methodological material focused on using means of aesthetic education within pre-primary educational area: The Child and the Society. Theoretical background of aesthetical education during pre-primary education is described in the first part of this thesis. In the second part, there are elaborated two files concerning teaching activities using means of aesthetic education based on original two fairy tales written by author of this bachelor thesis. Appendix provides examples of outputs as potential results of teaching activities using means of aesthetic education with preschool children.
Klíčová slova v angličtině:	aesthetic education; pre-primary educational area: The Child and Society; drama education; music education; music physical education; art education; literary education; pre-primary education
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Stodola Příloha č. 2: Vyplněný pracovní list koza Příloha č. 3: Koza pointilistická Příloha č. 4: Pracovní list koza
Rozsah práce:	51 stran, 2 strany příloh
Jazyk práce:	Český jazyk